

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden
ingande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb., voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 3 Jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contrubueeren of een gift in één's schenken van f 100, zijn donateur(riec).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende
wonende te _____ wenscht
donateur-trice te worden der Vereeniging „Oost en West” tegen een jaarlijksche contributie van f _____ den 190
Handteekening: _____
Straat of gracht: _____

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — „Boeatan”. — Middelen van bestaan. — Tentoonstelling van Indische Kunstnijverheid. — Oost-Indische berichten. — West-Indische Berichten. — Uit de Pers. — Ingezonden. — Van Vreemde Koloniën. — Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

Mededeelingen.

Van de Afdeling Zuphen:

De voor Donderdag 16 October aangekondigde voordracht met lichtbeelden over Sumatra is, wegens plaatselijke omstandigheden, tot de maand November a.s. uitgesteld. Nadere aankondiging volgt.

„Boeatan.”

Naamlooze Venootschap ter bevordering van de Ned.-Indische nijverheid, kunstnijverheid en huisvlijt.

Reeds is de Raad van Beheer van „Boeatan” druk in de weer, om alles in orde te maken voor de opening der permanente tentoonstelling, met gelegenheid tot koop en nabestelling, van allerlei producten van Indische kunstnijverheid en huisvlijt. Tot aanvulling van het reeds aangekochte en het van den Gouverneur van Curaçao ontvangene, werden belangrijke bestellingen gedaan. Tot het ontvangen van inlichtingen of raadgevingen van belangstellenden, ook uit Indië, houdt zij zich bij deze ten zeerste aanbevelen.

Bovendien is „Boeatan” genegen fraaie exemplaren van Oost- en West Indische kunstnijverheid en huisvlijt, welke in bezit zijn van particuliere personen, die deze mochten willen te gelde ma-

FEUILLETON.

Takitories.

VII.

Wij waren juist aan het luisteren naar een verhaal van een tijgerjacht, den vorigen dag gehouden, om een plaag van de plantage machtig te worden, toen het koelmeisje uit de galerij binnen kwam met een briefje. Het behelste de boodschap van den Agent, dat de boot terstond naar den overkant, naar het station Frederiksdorp, zon vertrekken, den district-commissaris, die daar resideert, afhalen en met hem naar Plantage Alliance gaan. Er was daar een opstootje over het loon. Een gewone gebeurtenis. De koelies zijn ontevreden over de taak, die hun opgedragen wordt. Als zij b.v. op stuk werken, wat berekend wordt op een verdienste van 6 cents per dag, en 't loopt niet mee, of ze zijn lui, dan zijn de poppen aan 't dansen. Een oorzaak dikwijls van groote verbittering.

Wat een aanzienlijke macht van contractanten voor gedoen zien. De ramp, toen den Directeur, den heer Mavor, overkomen, ligt nog in ieders geheugen. Een krachtig, doortastend man, jaren lang de bewaamde leider van de cultuur op de plantage, hoofd van een in de kolonie geacht gezin, is toen door de in opstand gekomen koelies in

ken, in haar lokaal te koop aan te bieden. Zij, die in dit geval mochten zijn, kunnen zich schriftelijk of mondeling ('s morgens tusschen 10 en 11 of 's middags tusschen 1 en 2 uur) wenden tot den heer G. E. V. L. van Zuylen, gedelegeerd lid van den Raad van Beheer, 7a Heerengracht den Haag.

Wellicht zijn er onder de leden van „Oost en West” of hunne kennissen ook wel personen, die Indische artikelen, waarmede zij toch niet veel raad weten, aan de Vereeniging ten geschenke willen geven. Alles, zelfs de kleinste kleinigheid, zal dankbaar worden aanvaard. Zoo ontving de President eenigen tijd geleden eene collectie Ternataansch vlechtwerk van verlofgangers, die het hadden meegebracht en onlangs van eene dame uit Utrecht een prachtig koffogordijn van aanzienlijke waarde. De geefster schreef er bij, dat dit in 't lokaal van „Boeatan” zou te koop worden aangeboden en dat de opbrengst dan kon dienen tot steun van den noodlijdenden Inlander.

Onze lezers zullen misschien bijna vergeten zijn, dat „Oost en West” nog altijd een fonds aanhoudt tot het verleen van hulp aan de noodlijdenden in Ned.-Indië. Omdat de berichten omtrent den nood van daarginds in den lateren tijd gelukkig wat minder ongunstig luiden, kwam het ons beter voor, de beginrubriek van ons Weekblad, de vroeger zoo telkens en telkens herhaalde bede om hulp, voorloopig achterwege te laten. Deze nu betrekkelijk gunstige toestand kan echter helaas, ieder oogenblik veranderen, daarom blijven wij gitten inzamelen want, wil men in tijden van grooten nooddrift praktisch nut stichten, dan moet men dadelijk kunnen helpen, als het noodig blijkt en zou er dus steeds een flink bedrag in voorraad moeten zijn, dat financieel goed wordt beheerd en waarover door een degelijk comité in Oost-Indië zelf, naar gelang der behoefte, kan worden beschikt. Aan de beide laatste eischen is voldaan: Het Bestuur der Oost-Indische zustervereeniging heeft het beheer der gelden altijd consciëntieus op zich genomen. Er is nu nog een klein restant in kas, waarmee dadelijk kan worden bijgesprongen, zoodra dit noodig wordt.

Maar dan is het natuurlijk ook hoogst nuttig, dat door periodieke aanvulling, voorkomen worde, dat het restant geheel uitgeput raakt. Wij hopen daarom oprechtelijk en uit een tweeledig oogpunt, dat het goede voorbeeld, gegeven met het vlechtwerk en het koffogordijn, veel navolging moge vinden. Bij het houden onzer groepententoonstelling is het wel eens gebleken, dat er eigenaren van soms zeer waardevolle voorwerpen waren, die ze ons zouden hebben afgestaan, wanneer wij reeds een verkoopplokaal rijk waren geweest.

Welnu, diezelfde eigenaren — en zeker ook vele anderen, die deze onze oproeping lezen of er van hooren zullen — kunnen medehelpen de Indische nijverheid te bevorderen, door aan „Boeatan” het beginnen met een fraaie keus van te verkoopen voorwerpen gemakkelijk te maken en daarenboven vele lijdende medemenschen weldoen. Zij, die dergelijke schenkingen willen doen, kunnen zich wenden tot de Presidente van het Hoofdbestuur Mevr. N. van Zuylen-Tromp, 7a Heeren-

de fabriek op gruwelijke wijze om het leven gebracht. Toen wij, jaren tevoren, bij het door ons beschreven bezoek, dien werkzaam Brit te paard door de velden zagen rijden, konden wij niet denken, dat zijn loopbaan eenmaal zoo gewelddadig zou worden afgesneden.

Eens vroeg mij iemand, die in Nederland veel voor volksontwikkeling doet, of men in Suriname zich niet liet lot der immigranten wat meer kan aantrekken en zorgen, dat zij ook uit hun wilden staat worden opgeheven. Als men dat zoo hoort zeggen en voelt, dat hij, die 't zegt, zich niet kan voorstellen, welk volkje en welke toestanden het zijn, die de volksvrienden in Suriname — er zijn er daar ook! — voor oogen hebben, kan men niet laten te glimlachen. Het probleem — want het is er een — is niet gemakkelijk op te lossen. We staan voor een volk, dat zeer ver van ons staat, welks taal, welks gedachten ons zoo vreemd zijn en bovendien zijn het Engelsche onderdanen, die misschien weer maar hun land terugkeeren. Wordt er niets gedaan? Er zijn koeliescholen, o. a. eene op Marienburg. De kinderen, en wie dat willen, kunnen daar eenig onderricht bekomen in hun taal, of talen, mag ik wel zeggen. Hoeveel gebruik ervan gemaakt wordt, durf ik niet bepalen. Een hooge beteekenis kan ik er niet aan toeschrijven. Verder zijn de Harnhutterleeraars en de R. C. paters er op bedacht, koelies tot zich te lokken. Vooral nu er meer Javanen komen, gaat de zendingsijver ook dien kant uit. Of het niet te wenschen ware, dat ook de andere kerkgenootschappen, de Protestantsche, bedoel ik, in die, richting hunnen arbeid kunnen uitbreiden? Ongetwijfeld.

gracht, den Haag, of tot een der ondervolgende secretarissen van de Afdelingen, al naar mate hun dit het gemakkelijkst is:

- te Amsterdam aan den heer Otto Knaap (Corn. Schuytstraat 36).
- te Apeldoorn aan den heer K. H. Koentze (Asselsche weg).
- te Arnhem aan den heer Th. J. F. A. Lieftrink (Stationsplein 17).
- te Breda aan den heer J. C. van Reijn (Steenweg 1337A, Princenhage).
- te 's-Gravenhage aan den heer mr. G. van Slooten (Conradskade 43).
- te Groningen aan mej. E. J. Meijboom (Haddingestraat).
- te Leiden aan den heer G. G. Buttingha Wichers (Haagweg 86).
- te Nijmegen aan den heer C. M. E. N. C. von Bose (Kelfkensbosch 10a).
- te Rotterdam aan mej. J. van der Schuyt (Aert van Nesstraat 36).
- te Utrecht aan den heer D. F. Romein (Willem Barentsstraat 20bis).
- te Zutphen aan den heer A. Walland (Rozenhoflaan 32).
- te Parijs aan mej. P. Brondgeest (rue Gavarnie 3).

Middelen van Bestaan.

I. Cultures.

Wordt in den laatsten tijd vooral propaganda gemaakt om de Inlandsche Nijverheid op te beuren, ten einde een middel van bestaan aan vele armoedigen te verschaffen en geschiedt dit dan meer bepaald voor Java, ook op de buitenbezittingen — hoewel geen gebrek aan grond hebbende — is de Inlander arm.

In vele deelen van onzen archipel is er zooveel, wat de vruchtbare bodem oplevert en nog opbrengen kan, dat alleen exploitatie van hetgeen de natuur als het vruchtbare middel van bestaan kan geven, ik bedoel thans slechts op het gebied van het plantenrijk. Schreef de heer Eekhout niet ten opzichte van Java, over hetgeen de Zuid Preanger nog voor een groot deel onbenut voortbrengt b.v. aan kapok en klappers.

Dit is elders ook het geval en als er maar kapitaal is en de groothandel durft aanpakken, kunnen deze ongebruikte rijkdommen rente afwerpen.

Hier behoort een woord van lof aan den heer Haacke te Padang, die het initiatief heeft genomen om proeven te leiden met katoen en aan zijn verzoek om technische hulp van de Regeering zal stellig voldaan worden, daar bij levensvatbaarheid de katoen voor Sumatra's Westkust een bron van welvaart zal openen.

Wat echter bij velen niet bekend zal zijn is, dat op Sumatra reeds vroeger proeven zijn genomen met de katoen en wel in Tapanoeli. In de eerste jaren na 1830 zijn door de bevolking aldaar onder leiding van het bestuur verschillende gewassen geplant, o.a. katoen, katjang kadele, Europeeshe groenten. Men kwam tot oogsten, bracht de producten op de passers, doch vond geen koopers en het gevolg was, dat die cultures verliepen, behalve die van de Europeeshe groenten, aangezien de bevolking die voor eigen gebruik leerde aanwenden. Op de passers te Padang Sidempoean, Taroetoe en Penjaboengan vindt men kool, boontjes, worteltjes en aardappelen. Geen vreemd gezicht is het, een Batak aardappeltje te zien schillen om die in stukjes te snijden en er een sajoertje van te maken.

In het gebergte in Angkola, vond ik een gehucht waar Europeeshe groenten werden verbouwd en „kantien” heeten. Eenige Bataks hadden gewerkt in den moestuin bij de kantine van het militair etablissement te Padang-Sidempoean, hadden er de kunst afgezien en werden groentenboeren, aan de plaats hunner vestiging, als aandanken, den naam Kantien schenkende. Dit staatje toont, dat men wel wil, mits voor zijn arbeid belooning vindende. Daarom was het zoo jammer, dat de handel niet medewerkte om de katoen en de katjang kadele te doen slagen.

Vooraf met het oog op de reeds genoemde immigranten uit onze O.-I. bezittingen opent zich een nieuw terrein van socialen arbeid, die in Suriname vooral ook op den weg der kerkelijke gemeenten ligt en door deze in de laatste jaren met klimmend succes wordt ter hand genomen.

We willen ons nu niet verder in dat onderwerp verdiepen. De verzoeking daartoe is overigens niet gering. Want, gelijk op bijna ieder gebied, staan wij ook, wat deze belangen betreft, nog aan een begin. Zal de naaste toekomst ons reeds mede in dit opzicht nieuw leven doen zien? Wie durft het voorspellen? Wie, die het niet met ons hoopt? Want dit zal wel niet kunnen worden geloofend: de waardij onzer koloniën, en in bijzonderen zin is dat met het achterlijk Suriname het geval, ligt vooral in hetgeen zij kunnen worden.

De tijd van vertrekken was ook voor ons gekomen. Omdat we de Commowijne dien avond nog wat hooger op wilden, besloten wij, liever dan per roeiboort, met de barkas van Mariëngom mede te gaan. Daar de machinist ons vooruit ging om vast stoomop te krijgen, liepen wij op ons gemak den weg naar den waterkant bij heerlijk avondrood. De zon was zoo pas achter de wolken aan den horizon, links van ons, weggezonden en goot haar prachtig licht over den ganschen westelijken hemel. Rood en goud vlamdend licht, als was 't een wereldbrand, die lichte laai opsteeg uit een onderaardschen reuzenhard. In 't oosten, er tegenover, hingen zware lichten, donderwolken, waaruit bliksemstralen in zig-zag schoten en waaraan de scheidende zon een groot zond, die hunne flanken kleurde

Vele bestaande cultures kunnen op Sumatra aanmerkelijk uitgebreid worden, als die van klappers, kapok en tabak.

Deze laatste moet een volkscultuur worden als op Java, en in Palembang (Ranau) en de 50 Kota's (Pajakoemboeh). Bij Siboga in het Pinang Europeesche wil de tabak goed slagen en begint het Europeesch kapitaal reeds de zaak aan te pakken. — Een tiental jaren geleden begon een Inlander, die in Deli geweest was, aldaar Deli-tabak te planten, wat een groot product gaf.

Het bleef echter bij dezen enkeling. Wel wordt inheemsche tabak door de bevolking verbouwd, doch het product is minder goed. Er moet dus leiding zijn om de Inlanders te brengen tot verbouwing van betere tabaksoorten.

De klappertuinen moeten uitgebreid en er moet meer kapok aangeplant worden. Van bestuurswege wordt reeds in deze richting gewerkt. — In plaats van willekeurige wildhout kunnen voor de afpaggering van erven en tuinen kapokstekken genomen worden.

De vraag naar copra voor de bereiding van oliën, zeep en enz. neemt steeds grooter verhouding aan en de marktprijs is sedert 1882 steeds gestegen.

De kapokfabrieken, die in ons land en elders zijn in het leven geroepen, wijzen op de goede eigenschappen van dit artikel voor de Europeesche markt. Van de boschproducten zijn de getah kadje (karet) en de arèn, reeds geregelde cultures geworden, doch met de sago is dit nog niet het geval, wat zeer jammer is.

De rotan-sago, die vroeger in groote hoeveelheden van Natal werd uitgevoerd en in Singapore en Tongkin als de beste soort bekend staat, is haast uitgeroeid door de onoordeelkundige wijze van inzamelen der Inlanders die, veld, jonge enrijen van rotan, om één groot lokaal te krijgen, nietogestaan vernaamgen van het bestuur en het tijdelijk sluiten van streken, waar die rotan groeit, om algeheele verdwijning te voorkomen.

Een energieke Inlander te Ajer-Bangis begon toen de rotan te cultiveren en brak met de heersche domme meening, dat rotan niet geplant kon worden. Hij kreeg de beschikking over een moerassig boschterrein, verzamelde de vruchten van den rotan-sago en zaaide deze uit, door ze gewoon in dat terrein rond te strooien. Aan onderhoud deed hij nagenoeg niets. Er kwam jonge rotan en na eenige jaren bracht hem dat stuk waardelooze grond reeds f 300 op. Onkosten had hij niet en voor weinig arbeid, goed loon.

Van cultiveering van de getah ziet men algemeen het voordeel in en een levendige handel in jonge karetplantjes is ontstaan. Zoo zijn er karettuinen aangelegd en niet alleen ter Sumatra's Westkust, maar ook in Groot-Atjeh, waar in het jaar 1901 ruim 6000 karetplantjes werden ingevoerd uit Tapanoeli. De Atjeher aldaar — vooral in de ommelanden van Koeta Radja — overtuigd, dat de vrede er voor goed is, heeft — energiek van aard als hij is — ook veel klappers, kapok en vruchtboomen aangeplant.

Ook een volkscultuur is die van koffie. Vooral Liberiakoffie is vrijwillig veel aangeplant, doch vermids de prijzen niet zeer loonend zijn en dus niet in verhouding tot het vele werk aan onderhoud en bereiding verbonden, verdient het geen aanbeveling deze cultuur uit te breiden.

Loonender schijnt het mij toe, wanneer men zich ging toeleggen op de cultuur van rameh of manillahennep. De behoefte aan goedkoop en sterk touw zal steeds groot blijven. (*)

Blijkt uit alles dat de Inlander wil en het bestuur betrekkelijk geen zware taak heeft hem tot arbeid op te wekken en te leiden, de handel is het hoofdzakelijk, die door groote opkopen van de aangeboden producten, den gewenschten steun moet verleen.

Waarom heeft een handelsfirma het nog niet gewaagd met inlanders overeenkomsten aan te gaan om rotan-

met violet en scharlaken. En glansvol stond middelerwijl het blauw gewelf boven ons, hoog, helder, trillend van 't nog rijke licht. Zachtens begon de avond te komen. Hij was al genaderd tot de duistere wouden, wier diepten in de schemering raakten. Hij scheen aan te komen van verre, van de rivier en de donkerten er omheen. Hij sloep binnen in elk hoekje, in de spleten tusschen de rietvelden, in de ruimten tusschen de koeliewoningen, aan lange rijen rechts van ons staande met de roode vaantjes er boven uit, in de wijde kruinen van enkele boomen, van dien hoogen manga daar, die zoo plechtig stond, als luisterde hij naar 't geheime fluisteren der zachte avondkoelten, tusschen de donkere fabrieksgebouwen achter ons, terrein winnend met elke seconde, snel en sneller naarmate hij vorderde. Wij zwegen en gingen steeds stiller om in harmonie te zijn met dien plechtigen intocht. Waar, zoals in de tropen, voelt men 't verlangen van het aardrijk naar de koele omarming van die macht der duisternis? Er komt vrolijkheid na het strakke van den brandenden middag. De tinten, de kleuren worden levendiger. Het landschap krijgt perspectief. Fraai teekent zich die papaja, met zijn bevallig, coquet kruintje op slanken stengel, tegen de heldere lucht af, zoodat het fijne patroon der bladeren scherp uitkomt. Hoe doorgloeit het avondrood het boschje bamboes dicht aan den weg, zoodat de stengels met hun kleine blaadjes een doorzichtig kantwerk gelijk. Hoe zacht, als dik, rijk fluweel, is daar ginds het zwaarder loof van een groepje hooge mahonieboomen.

Wij vangen, niet vele, maar toch wel enkele heldere ge-

sago aanplantingen aan te leggen onder haar toezicht?

Behalve deze bosch- en cultuurproducten levert de plantenwereld ook vruchten op, die geonijft of op water, naar Europa zouden uitgevoerd kunnen worden. Ik noem de ananas, mangistan, ramboetan, doekoe enz. Zou een fabriek niet kunnen bestaan?

Voorts wijs ik er op dat veel wordt weggevoerd, wat misschien een aardige verdienste zou kunnen opleveren als de schillen van vruchten, die veel looizuur bevatten en voor de leerbereiding een uitstekend ingrediënt zijn; verder de bast van den klapper (saboet), die tot touw, matten en kleeden kan verwerkt worden.

Kunnen importfirma's h. t. l. — zoolang het nog niet gelukt is om van O.-I. zelf een industrieel land te maken — geen proefzendingen laten uitkomen en zich in verbinding stellen met leerlooierijen, touwslagerijen en tapijfabrieken? Zouden de transportkosten te hoog zijn om winst te behalen met deze artikelen?

Ziehier eenige bronnen van inkomsten te kiezen uit de rijkdommen, die moeder aarde aanbiedt. Aan de menschen om deze geschenken te waardeeren en te benutten.

Alvorens dit hoofdstuk te eindigen, dient nog gewezen te worden op de rijstcultuur, die belangrijk uitgebreid en verbeterd kan worden.

Wat een hoeveelheid rijst worden ingevoerd van uit Singapoer en wat een kapitaal aan geld gaat daardoor uit het land! (*) Op Sumatra zijn er nog volop gronden die onbewerkt liggen en in uitstekende sawahs kunnen herschapen worden. Al voorzien enkele streken in de eigen behoeften aan rijst en zelfs meer, zoo is dit nog niet wat het wezen moet.

Er moet zooveel zijn, dat men van buiten niets meer nodig heeft. En dit kan op Sumatra, zonder dat voor irrigatiewerken veel geld behoef uitgegeven te worden. Padang voert soms eigen rijst uit naar de verschillende kustplaatsen en Mandailing ook naar de omliggende afdeelingen, doch voldoende is dit geenszins.

Uit zich zelf echter is de Inlander in sommige streken er niet op bedacht om meer te verbouwen dan noodig is en dikwijls zelfs nog onvoldoende voor eigen gebruik. In het Barossche was men zoo langzaam dat er slechts eenmaal in de zeventien maanden werd geoogst. Dit werd langzamerhand door leiding teruggebracht tot een jaar.

En deze aansporing om geregeld de sawahs te bewerken is noodzakelijk. Zoodra dit aan de bevolking zelf wordt overgelaten is het gevolg dat vele sawahs blijven braak liggen en er gebrek aan rijst ontstaat, tot men voor ingevoerde rijst tot f 13 à f 15 de pikol moet betalen, terwijl in den gewonen tijd de rijstprijs f 4 à f 6 is. Men zoekt dan zijn toevlucht tot sago van de roembia, tot djaogeng, en tot verschillende wortelsoorten in de bosschen verzameld.

Deze toestanden mogen niet voorkomen en evenals men in 1896 in de Straitssettlements eene bepaling schiep, die de nalatigen in de sawahbewerking strafte om rijstgebrek te voorkomen, zou het aanbeveling verdienen dat eene dergelijke strafbepaling ook in onze bezittingen werd ingevoerd daar waar de aard der bevolking dit noodzakelijk maakte.

Wel kan men de hoofden aansprakelijk stellen voor de geregelde bewerking der rijstvelden, doch vaak is de laksheid hunner onderhoorigen te groot dan dat men die zonder andere maatregelen zou kunnen bestrijden.

Wat de verbetering der rijstcultuur aangaat, zoo dient aangeteekend te worden dat hier en daar door voorlichting van het bestuur reeds veel is tot stand gekomen. Andere padi-soorten werden ingevoerd en ook de plantingen van de rijstvelden in een hooger samenplante, waarvan het gevolg was, dat de aren dun werden en weinig padi dragen. Dit werd verminderd en zoo plantte men nu reeds daar 4 à 6 zaailingen te zamen en het resultaat was uitstekend. Ook bespaarde men hierdoor veel zaadpadi. Bovenstaande uitkomst en meerdere met betrekking tot verbetering van de padi-cultuur, strekken zich echter slechts uit tot te kleine kringen. Dit moet meer algemeen worden, willen de gevolgen groot zijn.

En zoo zal door uitbreiding en verbetering der cultuur de tijd komen, dat men niet alleen rijst voldoende voor eigen gebruik, maar ook voor uitvoer zal hebben. Het geld zal dan in het land blijven en er zelfs invloeden en de bevolking niet verarmen.

Nijmegen, October 1903. J.

(*) In 1901 werd, tegenover een nitrover van 33 miljoen kilogrammen, in Nederlandsch-Indië ingevoerd 607 miljoen Kg., te taxeren op eene waarde van bijna 50 miljoen gulden.

Tentoonstelling van Indische Kunstnijverheid.

In het Volkshuis op de Apothekersdijk te Leiden wordt van af Maandag 12 tot en met Vrijdag 16 dezer tot 10 uur 's avonds (doch naar wij hopen nog voor eene verlenging van een paar dagen vatbaar) eene tentoonstelling gehouden van Ned. Oost-Indische Kunstnijverheid, welke niemand, die in Indië belangstelt, mag verzuimen te gaan zien. In de gezellige en vooral ook bij avond zoo goed verlichte zaal van het gebouw is een belangrijke collectie, met smaak en regelmaat gerangschikt. Langs de wanden weefsel en batik door de heeren Driessen en afgestaan. De eerste winnen het verreweg van de laatste, daar vooral de zoo fraaie Vorstenlandsche kain-sogan ontbreken; daarentegen zijn er verscheidene interessante „ikats" en een Djajaks weefsel, zoo fraai van kleur en teekening, als er wel geen tweede in Europa te vinden zal zijn.

De clou dezer tentoonstelling is wel de thans voor het eerst aan het publiek vertoonde, particuliere collectie

Inliden op. Het zesuur beestje, naar zijn geluid „Grieltje de Bie" geheeten, ontbrekt hier evenmin, als 't talloos krekheir. Fluitpadden in een ver moeras zorgen voor een levendig accompagnement, als een drift groene papegaaiën hoog over het veld strijkt en een scherp geluid doet hooren. Van de koelheidsjies komen de doffe tonen van een trom. Er schijnt zwaar ook wat zang bij, zij het ook uw wensch niet dien meer van nabij te hooren. En opwekkter dan op andere tijden van den heeten dag klinkt ons tegemoet de groet van naar huis gaande arbeiders. „Selaam! Selaam Sabab". „Adjussie, mi mazra. Goed neties" enz. Ze lachen om ons. Waarom weten wij niet. 't Is vrolijkheid. Ja, de chinees, die daar aan komt sjeppen met een lat over een schouder, aan welks beide einden 2 pakken bungelen — waren, voor zijn winkel door hem dien dag in de stad gekocht — loopt als 't gewed wordt wat harder en groet ook vriendelijker, dan hij gewoon is.

En met iets van die avondstemming in ons, verlaten wij Mariëburg en halen wij straks aan de overzijde den hoogen districtsambtenaar af. De verhalen komen bij het rustig stampen der machine weer los. De medereiziger is een sprakzaam man Maar ook onze vriend, de machinist, heeft het niet zoo druk, of hij kan ons nog wel wat vertellen tusschen de bedrijven door. Wij, vervuld van plantage-indrukken, spreken met ophef over deze onderneming van de Handel-Mij., maar bij zet een gezicht, alsof hij zeggen wil: „je hebt nog niet veel gezien in de wereld." En hij heeft er zijn reden voor. Hij was een poos machinist op den koloniale barkas in

van Dr. A. W. Nieuwenhuis, pracht-exemplaren van bamboe-snijwerk, borduursel en krallen-arbeid. Deze alleen zouden een reise naar Leiden overwaard zijn. Van harte hopen wij dan ook, dat niet alleen alle Leidsche leden van Oost en West, maar ook vele uit de naburige steden, deze mooie tentoonstelling zullen gaan bezoeken. N. v. Z.

Oost-Indische berichten.

De tentoonstelling te Sidhoardjo. Een landbouwdepartement in Indië. Klapperteelt. Telegraafverbindingen. Ons marinepersoneel. Het onderzoek in Deli. Regie en opiumpacht. Resultaten van eenige indische ondernemingen over 1902. Veeveelt.

De tentoonstelling te Sidhoardjo schijnt, volgens het oordeel van het Soer. Hbl., al heel weinig belangrijks te zien te hebben gegeven.

Eene groote fout is, volgens dat blad, de bekrompen ruimte, waarin alles werd samengepakt. Om te beginnen met de landbouwproducten, had deze afdeeling wel iets van een warong, waarin van de ruimte op de meest zuinige wijze werd gebruik gemaakt. Men zag er verschillende padi-soorten, knollen van meer of minder reusachtige afmetingen, cassave, enz. alles in kleine hoeveelheden en vlak naast en op elkaar. Niets kwam zoodoende uit, terwijl het geheel den indruk gaf, dat van verschillende plaatsen iets bijzonders, iets merkwaardigs was weggehaald om het den volke te vertoonen. Een blik op den stand van den landbouw in een zekere afdeeling werd niet verkregen en daar moet het toch heen.

Wij zagen er verder eenige rietstokken, zegt dat blad, afkomstig van verschillende zaadsoorten, ingezonden door de fabriek Poppo, geweldig lange stokken, zeer merkwaardig op zich zelf.

Onder de tentoongestelde hoenders, eenden, ganzen, duiven en ander gevogelte zagen wij enkele fraaie exemplaren, ook hier werd weer de fout van bekrompen ruimte voor de uitstalling opgemerkt.

De nijverheid was niet schitterend vertegenwoordigd. Een paar mattenmakers, een smid, wat koperwerkers, een enkele schoenmaker en een paar pottenbakkers legden proeven van hun vaardigheid af. Enige batiksters waren bezig fraaie patronen af te werken. Daarnaast zag men kains tjappen. Bezienswaardig was eene verzameling koperwerk. Op het gebied van goudsmidderij gaf njonja An Blik Njo eene kostbare verzameling, in goud gezette juweelen te bewonderen.

Met groote vaardigheid beitelde een paar wajang-poppenmakers naar, op leer geteekende, patronen wat poppen uit, met, als kant zoo fijne hoofdversieringen. De soerabajasche ambachtsschool kwam met dezelfde verzameling hoefijzers voor den dag, als in Mei 1902 te Bondowosso werd tentoongesteld.

De afdeeling veeveelt, evenals de afdeeling landbouw, leverden het bewijs, dat er nog een onafzienbaar arbeidsveld open ligt.

Onder de runderen werd hier en daar een fraai exemplaar aangetroffen. Een geit was uit vaderlandsche beweegredenen en misschien tevens om het hart der jury te vermurwen, door den eigenaar geverfd met de kleuren van onze vlag. Het blauw was een beetje paarsch uitgevallen, doch de bedoeling was goed, zegt de schrijver.

„Een landbouwdepartement in Indië" is de titel van een boekje van de hand van den heer J. S. van Braam, houtvester, dat bij de firma G. Koff en Co. te Batavia is verschenen.

Volgens het Soer. Hbl. kleedt de schrijver zijne denkbeelden en die van de door hem geciteerde auteurs in een zoo eigenaardig technisch pakje, dat de gewone lezer, zonder landbouwkundige opleiding, eenige moeite heeft achter de inzichten van den heer van Braam te komen. Buitendien wordt het geschrift ontsierd door tal van fouten, en in gedachte als in uitdrukking.

Intusschen kan men in hetgeen de heer van Braam uiteenzet wel eenig belang stellen. Hij is van oordeel, dat de tijd voor het oprichten van een geheel nieuw landbouwdepartement nog niet is aangebroken en dat eene kleine afdeeling van het departement van B. B. voorschands genoeg zal kunnen uitrichten. Verder acht de heer van Braam het wenschelijk, dat met de invoering der, door hem voorgestelde, hervormingen in een bepaald klein deel van Java eene proef worde genomen.

Deze hervormingen gaan we stilzwijgend voorbij om dan iets werkelijk nieuws te noemen, dat in het IIe deel van het programma, punt 7, voorkomt, n. l.: het verlenen van voorrechten en materiele steun aan groot-landbouw-ondernemers, die behoefte hebben aan arbeidskrachten, op Java zoolw als daarbuiten.

Dit idee vindt het blad niet zoo kwaad, maar betreurt het, dat de schrijver aangaande den modus quo het stilzwijgen bewaart.

Nog een goed denkbeeld is de „benutting van ieder deel van den bodem voor dat gewas en dat doel, waartoe het in verband met de natuurlijke ligging, de landbouwstatistiek en de markt het meest geschikt scheen." Of intusschen op dit punt veel te verbeteren valt in een tropisch land met zijn zeer beperkt getal hoofdcultures, is eene andere vraag.

In het belang der Klapperteelt werd verleden jaar reeds door de regering aan de hoofden van gewestelijk bestuur medegedeeld, dat, naar aanleiding van ondoordachte, doch, volgens eene rechterlijke uit-

Nickerie en had toen in 't nabij gelegen Demerara zooveel andere suikerstaten gezien. „Suriname heeft maar één Mariëburg en kijkt eens in Barbice en Georgetown. Shelden aan de Corantijn, waar ik dikwijls kwam, dat is een uit velen en hoe groot is dat!" Ja, zoo is 't. Er is reden voor Hollanders om bij zulke vergelijkingen in een boekje te kruipen. Het eens Hollandische Demerara, waar de grootste landbouwstaten nog hun Hollandschen naam hebben behouden, doet op beschamende wijze zien, wat onder 't Engelsch bewind van dat deel van Guiana werd, in denzelfden tijd dat Suriname....! Maar ik voltooï dien zin niet; liever denk ik aan 't geen mij eens een man, die veel heeft rondgekeken, na een bezoek aan Demerara zeide: „Het is zeker veel grooter, maar we hebben geen reden jaloeersch te zijn. Het staat met de suiker in Demerara ook zeer slecht en er is een hoop armoede. Hoeveel menschen loopen er zonder werk! Het is bij ons eenvoudiger. Hebben wij niet zooveel suiker, we hebben onze cacao, waarom de Engelschen ons benijden." Zoo werd er gesproken voor een jaar of wat! Er zijn sedert ook voor de cacao slechte jaren gekomen. Edoch er blijft een grond voor de ingenomenheid van dien Surinamer met zijn land. Krachtige personen zijn thans bezig, het vraagstuk: hoe het land bloei te brengen, op te lossen. Wij wachten met vertrouwen. Maar dit hebben wij van een kijkje in de plantages onzer kolonie al vast kunnen leeren: wat er van die wildernissen is te maken en te halen, mits men er de middelen toe heeft.

TROPICUS.

spraak, niet in de termen der strafwet vallende handelwijze van sommige opkoopters van klappers, die de hun tot waarborg van verstrekte voorschotten in pand gegeven klapperboomen doen omkappen, wanneer de eigenaren die boomen in gebreke blijven, de bedongen klappers te leveren, nader door de regering zou worden overwogen, wat harerzijds zou gedaan kunnen worden, zoolw tot tegengang van het aangeduide kwaad, als in het algemeen tot verdere bevordering der klappercultuur.

Thans is door Zijne Excellentie, den Gouverneur-generaal opnieuw bij circulaire bekend gemaakt, dat tegen de aangeduide praktijken van bestuurswege niets anders kan worden gedaan, dan den ambtenaren en hoofden opgedragen, om bij elke passende gelegenheid de bevolking er op te wijzen, dat klapperboomen eene veel hogere waarde hebben, dan het bedrag van het voorschot, dat zij er op ontvang en dat zij, bij niet nakoming van hare verplichtingen, de kans loopt, dat de boomen worden omgehakt. Verder leest men in de circulaire: „Indien overigens van bestuurswege iets kan worden verricht tot verbetering der klappercultuur of tot uitbreiding ten minste in die streken, waar gelegenheid of afvoer van het product bestaat, dan mag dit naar het oordeel van den landvoogd niet worden nagelaten, vooral, omdat de vraag naar copra in Europa steeds toeneemt en de productie van de meeste landen, waar klappers geteeld worden, zoolw Ceylon, Zanzibar en de Straits Settlements, vermindert."

Het komt den Gouverneur-generaal voor, dat uitbreiding van de klappercultuur het best bereikt wordt door in streken, waar dit naar uw oordeel wenschelijk is, de bevolking van bestuurswege aan te sporen om jaarlijks in elke dessa klappers ter ontkieming uitteleggen en haar te wijzen op het nut van bemesting, goede verzorging der boomen, het uitroeien van eekhorrens, het verwijderen van doode klapperboomen, w. i. de zoo schadelijke torren zich bij voorkeur ophouden, en het plukken van slechts rijpe vruchten.

Het in de afdeeling Toeloeng Goeng, der residentie Kediri, bestaand gebruik, dat de dessahoofden op de rapportdagen de staarten der gevangen eekhorrens medebrengen, verdient naar de meening van Z. E. wellicht in alle gewesten navolging."

Telegraaf-verbindingen. De nieuwe lijn Bandjarmasin-Balikpapan loopt van eerstgenoemde plaats langs een goeden weg door de afdeeling Amoentari naar de hoofdplaats en verder naar Balikpapan door wildernis, die aanleiding geeft tot langdurige storingen. Het was een punt van overweging, welke toestellen op genoemde landlijn gebruikt moesten worden.

Het Morse-spiegeltoestel, zoolw in gebruik tusschen Bali en Makasser, is voor den telegrafist te vermoeiend, de syphonrecorder daarentegen is zeer gevoelig en wordt dan ook gebezigd. De telegrafisten worden in de behandeling daarvan te Batavia door een engelschen telegrafist geoefend.

Meerdere ambtenaren zullen ook worden geoefend, want dat toestel zal ook op de Pontianaklijn worden gebruikt.

Op initiatief van den hoofdinspecteur is voorgesteld, om ambtenaren, die een voldoende examen hebben afgelegd, f 100 gratificatie te verlenen en den instructeur f 50.

De lijn Balikpapan-Bandjarmasin is van veel gewicht, omdat ze een schakel is in de verbinding met Manila. Men denkt thans over eene verbinding van Balikpapan met Makasser, als reserve ingeval van storing.

De stoomschip P. J. is bezig een traag tusschen die twee plaatsen te looden, waarschijnlijk kan die verbinding volgens de Javabode, waaraan het vorenstaande is ontleend, spoedig tot stand komen.

Ons marinepersoneel. Dat er bij onze nederlandsche, zoolw als bij de indische marine gebrek aan machinikamerpersoneel bestaat, is officieel erkend, maar weinig bekend is 't zekere, welke zware diensten van dit personeel soms gevergd worden. De Sem. Ct. deelt daaromtrent het volgende mede:

„Om de Van Doorn, die sinds geruimen tijd te Merauke ligt, af te lossen, werd de Lombok derwaarts gedirigeerd. Dit schip heeft, behalve den gezagvoerder, aan boord een eerste stuurman en twee machinisten. Deze drie menschen vormen het hogere machinikamerpersoneel; zij moeten het schip eerst brengen naar Timor Koepang, een afstand van 178 duitsche mijlen en dan naar Merauke, dat nog 270 mijlen verder gelegen is.

Wat er van dit drietal menschen gevergd zal moeten worden, laat zich denken. In het geval, dat een hunner ziek wordt, moet men zich maar niet indenken! Na te Merauke te zijn aangekomen, zal het Trio de Van Doorn terug moeten brengen. Gelukt dit, dan verdient men aan het departement van marine een pluimpje voor zainig werken."

Het onderzoek in Deli. Aan de Deli-Ct. wordt het bericht ontleend, dat op het oogenblik het onderzoek van mr. Rhemrev in Boven-Langkat plaats heeft, terwijl het in Beneden-Langkat reeds is afgelopen. Daarna komt dan het district Serdang aan de beurt.

Over de resultaten kan het blad nog weinig zeggen. Het meerendeel der ondernemingen leverde, naar de schrijver vernam, geen reden tot ontvredenheid op. Op Kwala Pessilam, waar de tegenwoordige administrateur voor zijn beheer geprezen werd, schijnt het onder diens voorganger niet alles in orde te zijn geweest.

Tot groot genoegen van de Deli-planters, die niet weinig beducht zijn voor de gevolgen van dat onderzoek, waardoor, naar zij meenen, een oproerige geest onder de koelies zal worden aangekweekt, verneemt dat blad verder, dat eene reorganisatie van de politiemacht op de ondernemingen op til is.

Dit, in vereniging met eene strengere straf voor de indische veroordeelden en hooger straf voor bedreiging, zal den toestand eene groote schrede voorwaarts brengen, meent het blad.

Regie en opiumpacht. Een der voordeelen van de regie boven de opiumpacht is, zoolw de Javabode mededeelt, de meerdere zekerheid, die men thans heeft, dat geen onschuldigen gestraft en schuldigen vrijgesproken worden. Omkoopning van de ondergeschikte politie zal nu evengoed kunnen plaats hebben als vroeger, maar uit is het met het geknoel der gecommiteerden, wien de beslissing overgelaten was, of het in beslag genomen opium al dan niet van den pachter afkomstig was. Nog daargelaten, dat de wijze, waarop dit onderzoek door de gecommiteerden van de pacht geschiedde, n. l. door verbranding van het opium en het opsnuiven van den geur, die zich daarbij ontwikkelde, geheel onvoldoende was, waren de beklagden geheel overgeleverd aan het bon plaisir van deze, onder den invloed van de pachters, staande menschen. Thans geschiedt de keuring van, in beslag genomen, opium langs

chemischen weg in het laboratorium van de regie en de ervaring, sedert het vorige jaar opgedaan, heeft de volkomen betrouwbaarheid van deze wijze van keuring aangetoond.

En wat het onderzoek van opiumdelicten te Batavia betreft, hebben de beklagden een even grooten wasborg tegen onschuldig gestraft te worden in de boven allen lof verheven, nauwgezetheid, waarmede door den assistent-resident die zaken ter rol onderzocht en de onvolprezen ijver, waarmede de onderzoekingen in loco door den controleur geleid worden. Algemeen was te Batavia de vrees, dat onder de werking van de regie de belangen van den fiscus zoo zwaar zou worden wegen, dat vrijpraak van verdachten voortaan de onmogelijkheden zou behooren. Deze meening heeft gelukkig plaats gemaakt voor de overtuiging dat recht en billijkheid hier zwaarder wegen dan de fiskale belangen, besluit de schrijver.

In de Locomotief komt het een en ander voor omtrent de resultaten van eenige indische ondernemingen over het jaar 1902, waaraan het volgende is ontleend:

Uit de lawine van jaarverslagen der indische handcultuur- en mijnbouwmaatschappijen trekt de Economist de volgende conclusie:

„De afrekeningen over 1902 van verreweg de meeste in N. I. werkende maatschappijen zijn onbevredigend. De treurige toestand van bijna alle cultures (met uitzondering een gunstige uitzondering) wordt duidelijker weergegeven door het resultaat der cultuurmaatschappijen en de daarmede werkende banken, waaraan sommige bovendien den last van een obligatiesysteem te torschen hebben. Het voornaamste instituut in dit gebied, de Ned. Handelsmaatschappij, verscheet met een dividend van 8 pct., dat, dank zij aanwinst van de vroeger gemaakte suikerreserve van ton, bereikt werd. Het is zeer te wenschen, dat het lichaam meer en meer zijne aandacht wijde aan zaken in Indië zoolw als elders, zoodat het resultaat zijner suikerondernemingen in de winst- en verliesrekening allengs eene minder voorname rol spele, nu nog het geval is. De nieuwe vestigingen in buitenbezittingen en inzonderheid te Rangoon Shanghai zijn stappen in goede richting.

De Javasche bank werkte gunstig. Van de petroleumondernemingen wierpen de „Kinklijke" (die door de Perlak-petroleummaatschappij veel olie ontving) en de „Dordtsche" bevredigende resultaten af, welke teneinde aan de stijging der petroleum-prijzen na de formatie van den pool met „Shell" de russische producenten te danken zijn. Moeara leverde teleurstellingen op; ongestadige productie op de oude terreinen en slechte uitkomsten van sommige harer latere beleggingen. Ten opzichte van andere petroleumondernemingen in Indië hadden de resultaten de overhand.

Het blijkt nu wel, dat de inbreng der concessies de meeste gevallen veel te hoog is geweest en de gevegens, waarop men de verworven bezittingen te prijs waard achtte, geheel onvoldoende waren. Belegging van een groot kapitaal in petroleumconcessies, die ongevraagd onzekere elementen, is te gewaagd en zou door royalty-contracten vervangen moeten worden, vooral zoolang een deugdelijk geologisch onderzoek geen goede kansen op eene winstgeveexploitatie geopend heeft.

In andere indische mijnzaken nam in 1902 het bindingsproces zijn voortgang. Uit de bubbe van 1899 is weinig anders dan eene overgebleven. Doodg, lichtaamheid en ellende hebben hun werk gewrocht.

Slechts zeer enkele ondernemingen bereiken stadium eener geregelde ontginning en omtrent duurzame waarde valt nog niets te zeggen.

De enige in Indië werkende stoomvaartonderneming de Paketvaartmaatschappij, had in 1902 met een tegenspoeden te kampen, doch wist zich op hare krachtige positie ten volle ten nutte te maken. Zij deelde met ruime afschrijvingen 8 pct. uit op een verhoogd kapitaal en ondanks de omstandigheden dat enkele harer nieuwe schepen nog niet in bedrijf werden opgenomen.

Veeveelt. (Slot.)

Het spreekt van zelf, dat de marktprijzen machtigen invloed uitoefenden op de veeveelt. Al men nog zulk krachtig vee gefokt en de handelswaarde stijgt niet naar evenredigheid, dan is elke poging met dit bedrijf een bestaan te vinden als vruchtbaar te beschouwen. Gelukkig kunnen de marktprijzen veel opgevoerd worden.

Om een voorbeeld te noemen wordt maandel uit Kedoe alleen 6 à 700 stuks slachtvee uitgevoerd. Deze dieren worden verkocht per K.G. levend gewicht het streven moet dus er op gericht zijn, binnen kortstmogelijken tijd zoo zwaar mogelijk slachtvee fokken.

Dat hieraan voldaan kan worden, is aan geen twi onderhevig. Het gemiddeld levend gewicht van slachtvee bedraagt op het oogenblik ± 180 K.G. Zoolw veel moeite kan dit gewicht binnen enkele jaren 250 K.G. gebracht worden door rationeele fokking. Van het K.G. levend gewicht wordt betaald 17 cent de gemiddelde prijzen kunnen dus al spoedig opgevoerd worden van f 30 op f 40.

Het ligt in den aard der zaak dat men de fokking ook over andere diersoorten uitstrekt.

Geiten- en Schapeveelt kunnen te Gambang Waloeh met succes worden gedreven. In deze richting is zooveel verbetering aantebrengen, dat de prijzen binnen enkele jaren met 50 pct. kunnen stijgen, terwee kosten van opvoeding vrijwel dezelfde blijven.

Van Varkensteelt is mede zeer veel te verwachten in deze streken, omdat de afval van djaogeng en andere gewassen een uitstekend voedsel vormt voor deze dieren.

Het fokken van paarden kan eveneens ter hand genomen worden, wanneer al dadelijk een aanvang wordt gemaakt met het aanleggen van weigroeven en loopplaatsen op enkele niet te sterk hellende reinen, die daar worden aangetroffen, doch nu in braak liggen.

Eenmaal geruimen tijd te Gambang Waloeh waaraan geweest, waar landbouw en veeveelt op rationeele wijze gedreven worden, zal het den afzonderlijke kolonist niet moeielijk vallen een geschikt terrein te vinden, om zijn bedrijf zelfstandig voort te zetten zoodat van lieverlede zich in de bergstreken van Java personen zullen gaan vestigen, die gehecht zijn aan den grond, waarop zij wonen en gaandeweg een element in de indische maatschappij vertegenwoordigen waarop gerekend kan worden.

Eene middenklasse van europeesche landbouwers en veezoekers zal zich op die manier kunnen ontwikkelen en het is hieraan, waar Indië nog alt gebrek heeft.

Aangezien het gouvernement indirect groote voeden heeft bij het welslagen van deze kolonie, en er vermoedelijk geen bezwaar bestaan tegen het verlenen van eene subsidie voor de allereerste jaren, is

de noodzakelijke uitgaven voor huisvesting en aanschaffing van fokmateriaal. Dit is, volgens den heer 't Hoen, de weg, die bewaard moet worden, om een groot percent van deze jongens voor eene zekere toekomst voor te bereiden en op die manier bij te dragen tot bestrijding van het pauperisme.

West-Indische Berichten.

Aan *Onze West* ontleenen wij eenige bijzonderheden betreffende den aanleg van den Lawa-spoorweg, waaromtrent de betrekkelijke verordening in het *Gouv. Adv. blad* werd afgekondigd.

Bergeroomd blad weet dan het volgende met te deelen: De spoorwijdte zal één meter bedragen, waardoor het mogelijk zal worden gemaakt om aan de stamlijn zijlijnen van draagbaar spoor naar de verschillende bestaande of te scheppen ondernemingen in de, door te trekken streek te doen aansluiten.

Naar aanleiding van het request van de „Vereeniging voor den grooten landbouw” aan het bestuur der kolonie, om de emigranten van noodlijdende cacao-plantages over te nemen, zal wellicht moeten worden afgezien van het voornemen om een proef te nemen met eenige honderden arbeiders van Curaçao en met speciaal daartoe aangeworven javaansche arbeiders. De bedoeling is om in het eerste jaar niet meer dan omstreeks 1000 arbeiders aan het werk te zetten. Omstreeks het midden der vorige maand waren niet meer dan 50 lieden werkzaam bij de voorbereidende werkzaamheden, waarmede men omstreeks medio October hoopte gereed te zijn, om dan met het eigenlijke grondwerk, het leggen van den dam, een aanvang te maken. De voorbereidende werkzaamheden bestaan in het doen van de noodige opmetingen voor het uitzetten van de as en zo voort. De afstand van de kust tot het eindpunt van den geprojecteerden spoorweg aan gene zijde van het moeras van Wanica is daartoe in vier sectiën verdeeld: één voor de stadslinjen, één voor de opslagplaats nabij Beekhuizen, één voor het pad van Wanica, en één, 2400 meters lang, voor het moeras van Wanica, aan het einde van het pad van dien naam gelegen. Men zal trachten om vóór het einde van den drogen meessoon met den dam door het moeras gereed te zijn.

Het dirigerend personeel bestaat, behalve den directeur, jhr. van Reigersberg Versluys, uit 2 ingenieurs en 4 technische ambtenaren. Voorts zullen na voltooiing van het hospitaal te Post Republiek — waarmede nog wel 8 maanden gemoed zullen zijn — voor dat hospitaal vermoedelijk een directeur en twee assistenten-geneesheeren worden benoemd. Natuurlijk zullen intusschen arbeiders en personeel niet verstoken blijven van geneeskundige hulp, waarin nog op andere wijze zal worden voorzien. Met het bouwen van woningen voor het personeel is reeds een aanvang gemaakt.

Onze West waagt te voorspellen dat men binnen het jaar van Paramaribo naar het schoone Para-district zal kunnen sporen, zullende dat gedeelte van de lijn, onmiddellijk na de voltooiing, in exploitatie worden genomen.

Hoewel wij, met het oog op de wenschelijkheid om Java blijvend te ontlasten van zijne overbevolking in sommige gedeelten van het eiland, gaarne zouden hebben gezien, dat een ernstige proef genomen werd met javaansche arbeiders bij den spoorwegaanleg, om dezen na afloop van dien arbeid voor de kolonie te behouden als kleine landbouwers, meenen toch bij onze uitgesproken meening te moeten blijven, dat in deze de billijkheid, zoowel als een rationeele politiek gebieden om, zooveel mogelijk en vooral, waar het der kolonie niet op onkosten komt te staan, de noodlijdende cacao-planters bij te springen.

Het zou anders zoo goed hebben kunnen gaan. Eenige honderden javaansche arbeiders van de goede soort, niet het uitsicht dat de wervers tot nu toe op de koeliemarkt brachten, een tijd lang bij den spoorwegaanleg te werk gesteld en geacclimatiseerd zich vestigende op de terreinen langs dien spoorweg, op of in de nabijheid der arbeiders-kolonies.

Dat intusschen heel wat anders dan tot nu toe zou moeten worden te werk gegaan om het den Javanen seneng te maken, is reeds in dit blad uiteengezet o.a. ook in n. 20 van dezen jaargang door den heer F. W. Morren, die nu in *Onze West* de aandacht vestigde op de noodzakelijkheid der invoering van de rijstcultuur in de kolonie, met het oog op de wenschelijkheid eener blijvende vestiging van javaansche immigranten-kleine landbouwers.

Voor den Javaan zal het natuurlijk wel zoo aangenaam wezen om bij zijne overplanting zich te midden der vaderlandsche sawahs te zien, dan den aanblik der zoo netjes ingedijkte velden en het gestamp in de rijstblokken voor goed te moeten missen.

In het naburig Demerara wordt de rijstcultuur reeds met goeden uitslag beoefend en het zou ons dus verwonderen, zoo de padie niet ook in Suriname tot haar recht zou kunnen komen.

Wie met betrekkelijk ongeduld de verordeningen van den ijzeren weg in Suriname volgen, zullen ongetwijfeld de directeurs der „Compagnie des mines d'or dans la Guyane hollandaise” zijn, die onlangs den aandeelhouders een dividende konden bezorgen, dat echter, bij eenige verbetering der gemeenschapsmiddelen en verkeerswegen heel wat hooger had kunnen wezen, indien ook niet de wenschelijkheid had voorgezet om het, eenigszins verwaterd kapitaal tot normalen omvang terug te brengen, nl. tot 1 miljoen franken.

In de laatste vier jaren heeft de maatschappij toch reeds de volgende winsten gemaakt 120.563, 77.128, 204.491,5 en 111.133 franken. Die winsten zouden veel hooger hebben kunnen zijn, indien niet de exploitatiekosten het grootste gedeelte van de opbrengst der productiën opsloten, die voor de laatste vier jaren respectievelijk 271.681, 253.349, 313.853 en 219.108 grammen bedroegen. Elk kilogram goud komt echter der maatschappij zoo duur te staan, dat op duizend grammen slechts een winst van enkele honderden franken wordt gemaakt.

van den spoorweg, die nu toch komen zal, de zaken slechts gaande te houden en niet meer erts te verwerken dan voor de voortdurende exploitatie noodig is? Wie weet het. Laat ons evenwel hopen dat de maatschappij, die in haar jongste verslag hulde bracht aan opperbestuur en gouverneur voor het besluit tot den spoorwegaanleg, zich ten volgenden jare niet zal behoeven te beklagen over gebrek aan bescherming tegen het gespuis van over de fransche grenzen.

Men zal niet kunnen volstaan met het half dozijn politiebeambten, die onlangs naar de Lawa-streek vertrokken, om de een honderd en vijftig roovers, die de fransche gendarmes op de vlucht joegen, te weerstaan. Er zullen eenige meerdere kosten moeten worden besteed om het toezicht te verscherpen en daarbij tevens den boschnegers wat meer respect voor het nederlandsch gezag in te boezemen dan door dezen bijv. tegenover de leden der Gonini-expeditie werd aan den dag gelegd.

Die kosten zullen echter de renten opbrengen, wanneer het rijke Lawa-gebied, de essays van de onderneming der „Compagnie des mines d'or” getuigen wederom van dien rijkdom, na de van gouvernementswege uittrekkende exploratie voor ernstige concessionsrissen, die nu geduld moeten oefenen, zal kunnen worden opengesteld.

Uit de Pers.

Maakten wij onlangs van de gelegenheid gebruik om te wijzen op het verblijvend verschijnsel van meerdere belangstelling in de nederlandsche pers ten opzichte van de koloniën, ook thans kunnen we niet nalaten het in twee der Haagsche organen, *Vaderland* en *Dagblad* te prijzen, dat zij nog steeds voortgaan zich omtrent de Curaçaosche aangelegenheden te laten inlichten, niettegenstaande toch de gulden dagen der kolonie reeds lang tot het verleden behooren en niet anders kunnen terugkeeren, dan ten koste van groote krachtsinspanning van belanghebbenden en belangstellenden, gepaard aan heel wat offers van het moederland.

In den laatsten tijd werd nu onze aandacht getrokken door eene polemiek tusschen het Haagsche *Dagblad* en de Curaçaosche *Wekker*, naar aanleiding van de Santa-Barbara-gaestie, die na het bekende sensatiebericht in de *Petit Bleu* heel wat pennen in beweging heeft gebracht.

De *Wekker* heeft zich van den aanvang af op het standpunt gesteld, van waar het de hervatting der exploitatie van de bekende fosfaatmijnen, wel kon toejuichen, maar ze niet als éénig redmiddel voor de kolonie uit haar benarden toestand aanzien.

Het blad meende ook o. i. niet geheel ten onrechte, dat men in de kolonie geen voet moest geven aan vreemdelingenhaat. Zoals men weet, is het een vreemdeling, de heer Godden, geweest, die den fosfaat-schat ontdekte en daaruit heel wat profijt trok, om plotseling, ten nadeele van velen in de kolonie en van de kolonie zelve, de exploitatie te doen staken.

De *Wekker* zag zich nu onlangs door een „vriend van Curaçao” voor hare houding ten deze op de vingers getikt. Zonder ons door sympathiën te laten leiden, meenen wij, op gevaar af van voor landverraders te worden uitgekroten, het standpunt van de *Wekker* ten deze nog zoo dwaas niet te moeten heeten.

In ons uitgebreid koloniaal rijk is ook voor den vreemdeling plaats genoeg, zonder dat deze ons gevaarlijk behoeft te worden, mits den koloniën redenen tot tevredenheid over het oppergezag van het moederland worde gegeven.

Wil Nederland, zoo min mogelijk vreemdelingen zich in onze koloniën en bezittingen zien vestigen om er de bronnen van welvaart te exploiteeren, dan dient het de energie te hebben om dit zelf te doen, in plaats van zijn geld te wagen op de markt der Amerikaanse fondsen.

Het onthoude echter aan Oost- en West-Indië zijn welvaart niet, door aan vreemdelingen, die ondernemende mannen zijn, haat of nijd te betoonen of ze belemmering in den weg te leggen en de rol te vervullen van den hond op de haverkist.

RECLAMES.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 119 a

Gewarschuwd wordt tegen arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

TALEN

Onderwijs Vertellingen

INGEZONDEN.

De O-Indische Pers beleedigd?

Misschien zullen de lezers van dit Weekblad zich nog herinneren mijn — in het nummer van 18 Juni j.l. geplaatst — stuk „De Zondenbok B.B.”, dat, tot mijn verbazing, zoo heftig werd aangevallen door iemand, aan wien ik geen oogenblik had gedacht, te weten: *Blanda* van „De Controleur”.

Het onvruchtbare debat, dat op dien aanval volgde, eindigde met *Blanda's* voorspelling (*), dat de Indische Pers „ongetwijfeld wel” met mij zou „afrekenen”. Ik kan niet over alle Indische dagbladen beschikken. Beleefd houd ik mij daarom bij de lezers van het K. W. aanbevelen voor de aanwijzing van eventueel daarin voorkomende aanvallen op mijn stuk. Met de vriendelijke hulp van anderen, vond ik dat stuk tot nog toe alleen behandeld in:

De *Locomotief* van 23 Juli j.l.,
De *Javabode* van 8 Augustus j.l., en
Het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.* van 10 Augustus.

De *Locomotief* merkte op, dat door mij: „eerst wordt aangevoerd, hoe sommige organen der Indische pers er een eer in stellen om maarsans rime n' raison de ambtenaren B. B. aan te vallen, denken, dat zij daarmee iets heel moedigs en groots doen en, zelve laag van opvattingen, niet kunnen gelooven in het goede en edele in het streven van anderen.”

Daarna nam de redactie een groot gedeelte van het stuk over „als een bewijs, hoe vele ambtenaren B. B. zelve het bedenkelijke van den toestand (nl. van de inlandsche bevolking op Java) helder inzien”.

Van een terechtwijzing of „afrekening” als door *Blanda* bedoeld, hier dus geen spoor. En indien ik

(*) Zie K. W. van 30 Juli j.l.

de Indische Pers had beleedigd, zou de heer *Broos-hoof* zeker één der eersten zijn geweest, om mij — ondanks de hulde, die ik hem bracht — gevoelig te kastijden.

Ook de redactie der *Javabode* trok zich van mijn aanval op „zekere soort journalisten” niets aan. Naar aanleiding daarvan en van *Blanda's* verstoordheid daarover schreef zij:

„Ten onrechte heeft *Blanda* gemeend, dat de heer Abell hiermede alle Indische journalisten zou hebben getypeerd, en tegen alle ontkennde verklaringen van dezen controleur in, tracht hij dit staande te houden met de doorzichtige bedoeling, z'n tegenstander een naam te ontlokken.”

„Wie zijn zij dan toch wel? Laat de heer Abell er dan ten minste eens één noemen! Ik tart hem, dat te doen. Hij moet niet angstig zijn te kwetsen of onbescheiden te wezen. Zijn „type” heeft geen ziel, geen gevoel! En als zij de eervolle aandacht waard zijn, in een fatsoenlijk te blad worden genoemd, zijn zij ook waard, gekend te worden, in plaats van ons voor oogen te staan in dien vagen, phantastischen vorm. Eén enkel specimen maar, om dat genus te leeren kennen. Nogmaals dus: op de vlakte er mee! Eén maar! Maar... zuiver en onvervalscht, naar het type hierboven omschreven!” zoo roept *Blanda*, maar de heer Abell is wel zoo verstandig, zich door dit schel gefluit niet te laten verlokken: niemand behoefte zich, om een beginsel te verdedigen, vrijwillig bloot te geven aan een vervolging wegens laster; een middel, waarnaar lieden, welke van dit misdrijf een beroep maken, in den regel met meer succes grijpen, dan de belasterden zelf. De strafwet is daar nu eenmaal op ingericht.

Blanda zegt, dat hij een beter idee heeft van de Indische journalisten „en bloc” en van hun werk, voor welk certificaat van goed gedrag wij gaarne den hoed lichten. Maar wij zijn het volstrekt niet met hem eens, waar hij verder schrijft:

„Er is eenvoudig in Indië geen plaats voor bladen, waarin — met permissie! — „bromvliegen” als redacteurs fungeren, als medewerkers onthalt vinden en hun vieze materie, als „pikante hoofdstukjes”, aan den man kunnen brengen. In Europa heeft zulk min alloo van bladen en blaadjes wel levensvatbaarheid, maar een fatsoenlijk mensch krijgt ze niet in handen, kent ze veelal niet eens. En als ze in Indië al bestonden,.... het russisch-indisch drukpers-reglement zou ze wel mores leeren en spoedig van 't toneel doen verdwijnen.”

Blanda heeft te Batavia zeker tussehen 4 en 5 uur, als de kantoren uitgaan, nooit in spoorwag van stoomtram gezeten; anders had hij honderden malen kunnen opmerken, hoe menschen, die als een adder op hun staart zouden gaan staan, als iemand het durfde wagen, naar den grand hunner achtbaarheid navraag te doen, elkander, grinnkend van genoeven, het vuil van de oogcn brengen, dat de „zekere soort journalisten”, die de heer Abell zoo juist beschreef, alweer hebben durven loslaten — tot zij zelve ook eens door die modder bespat worden. Het onderscheid tusschen Europa en Indië is juist, dat lieden van eenige maatschappelijke positie en die prijs stellen op de achting hunner medeburgers, het ginds wel zullen laten om in spoor- of tramweg *Asmodee* of *Argus* in handen te nemen; hier schaamt men zich daarvoor niet. En wat de onvrigheid der pers aangaat in de knellende banden van het indisch drukpers-reglement, nu, dat loopt zoo'n vaart niet. Dikwijls hebben wij ons afgevraagd, hoever eigenlijk een journalist van de beste soort wel mag gaan met zijn verachtelijken laster jegens bijzondere personen, eórdart de procureur-generaal het noodzakelijk acht, eene strafvervolging te gelasten in het belang der openbare zedelijkheid. 1)

Maar iedere categorie der maatschappij heeft de pers, die zij verdient, zooals ieder volk de regeering, waarop het aanspraak kan maken.”

Naar aanleiding van deze opmerkingen in de *Javabode* schrijft de redactie van het *Nieuws van den Dag* voor N.-I., in haar nummer van 10 Augustus een drie kolommen lang artikel, dat aldus begint:

„In het Koloniaal Weekblad der Vereeniging Oost en West „woeld” sedert enkele weken een pennestrif tusschen een zekeren heer P. F. Abell, een ex-controleur B. B., en den bekenden degelijken medewerker van „De Controleur”, *Blanda*.

De heer Abell had „zekere soort van journalisten” aangevallen, die volgens hem altijd op het korps ambtenaren van Binnenlandsch Bestuur schimpten en met steenen en vuil smeten.

Blanda, men heeft het nog in zijn door ons l.l. Donderdag overgenomen artikel kunnen lezen, verdedigt de Indische pers tegen den smaad, haar door dien controleur aangedaan. Hij komt vooral op tegen het algemeene der beschuldiging en zegt: „Noem namen, noem één naam? Eén enkel specimen om dat genus te leeren kennen. Op de vlakte er mee. Maar... zuiver en onvervalscht, naar het type, hierboven omschreven.”

De heer Abell vindt het blijkbaar veiliger om, zooals meer menschen doen, zijne lasterlijke praattjes door nietszeggende algemeenheid te dekken en komt er niet onder uit, eene houding, die door de Redactie der *Javabode*, heel begrijpelijk, met warmte wordt geprezen.”

Daarna laat de heer K. Wybrands — zoo heet de redacteur van het Indische *Nieuws van den Dag* — mij met rust en gaat zijn „Hooggeschatten Collega en onsterfelijken Vriend” Cajus Antonius Kruseman van de *Javabode* te lijf op een wijze, die den leek op journalistiek gebied tot nadenken stemt.

De ruimte in het Koloniaal Weekblad is te beperkt, om alles, wat de heer Wybrands zegt, over te nemen; ik hoop echter, dat de Redactie aan enkele citaten wel plaats zal willen verleen:

„Het spreekt van zelf”, aldus de heer W., „dat wij ons hebben afgevraagd: Wien of wie zou de tuchtmeester hier bedoelen? Welke bladen worden hier te Batavia tussehen vier en vijf uur, als de kantoren uitgaan, in tram of spoor gelezen, door menschen „die als een adder op hun staart zouden gaan staan, indien men het durfde wagen naar den grand hunner achtbaarheid navraag te doen” (Handelslui, die als anders op hun staart staan, is geen leelijk beeld, heusch niet.)

Natuurlijk de „beide” plaatselijke bladen. Ook indien wij al niet overtuigd waren van ons eigen fatsoen en van de waarheid, dat álkeen, elk kind, elk onbedorven jong meisje „Het Nieuws van den Dag” in handen kan nemen sedert ons optreden (2), zonder te worden gekwetst en beleedigd door vanzigheden, als in *Los en Vast*, zelfs dan zou de aanval van de *Javabode* ons niet kunnen gelden. Daar zijn twee plaatselijke bladen, de „beide” plaatselijke bladen: Het *Bat. N.blad* en de *Javabode*. Vroeger, toen het *Nieuws van den Dag* voor Ned.-Indië nog bestond (3), werd het, volgens de

(1) De cursivering is van mij, P. F. A.
(2) Vóór dien tijd niet?
(3) Dit is ironie. P. F. A.

Javabode, die het door zijne relatien weten kan, „slechts in kroegen en kamposn gelezen”.... en zeer zeker niet door „als anders overind stande” achtbare handelslui.

Het *Bat. Nbl.* dan? We geven toe, dat er veel *Asmodee* schuilt in het volgende berichtje, dat wij onlangs in het blad van den heer D. A. Hooyer lazen:

„Van de Hollandsche Bittertafel. Eén onzer correspondenten schrijft ons uit Nederland: Er gaan hier den laatsten tijd geruchten, dat een der aanzienlijksten uit de landen onder den evenaar van zijn echtgenooten wil gaan scheiden en dat de aanleiding tot dezen stap zou wezen een overgrote genegeenheid voor een andere, schoone vrouw.

Wij zouden van deze geruchten niet spreken, ware het niet, dat ze van alle kanten, uit alle kringen en uit alle lagen van de Maatschappij opduiken, hardnekkig aanhouden en openlijk behandeld worden.”

Maar dit berichtje is in zijne bittertafelikanterie eene uitzondering; wanneer het *Bat. Nieuwsblad* zich op het gebied van het particulier leven beweegt, zijn de nieuwtjes gewoonlijk zoo jammerlijk flauw en lamzalig, dat *Asmodee* er zich voor schamen.

Blijft: „De *Javabode*” — want de Maleische kranten tellen toch zeker niet mee en de Oost-Java-bladen komen eerst te tien uur aan en worden niet door op hun staart staande handelsadders gelezen. Maar mogen wij aannemen, dat de redactie der *Javabode* in staat zou zijn tot zoo felle zelfbeschuldiging? Het is niet aan te nemen. Dacht de heer Kruseman wellicht aan den *Asmodeischen* brief van Ooiveaar uit den Haag (zie bijvoegsel *Javabode* van 7 Augustus), waarin het particulier leven van den heer H. J. Borel wordt ontleed met een wroeten in dat, wat bedekt moet worden — (misschien, want het is waarschijnlijk schaamteloze laster) — met een laaghartigheid, ver beneden het door *Argus* bereikte punt van perfidie?”

Dacht de heer C. A. Kruseman bij het uitspreken zijner beschuldiging wellicht aan zich zelve, toen hij geestiglijk van den billardkampioen Roberts vertelde, dat deze „speelde met zijn eigen ballen”? Toen hij, bij een bezoek aan Djocjja schreef over de tiggers aldaar, die in vroeger eeuwen met vrouwen, maar nu „met andere teven” werden gevoed?

Dacht de heer C. A. Kruseman, toen hij het zoo had over vieze schendbladen, aan het bijvoegsel van zijn blad van Zaterdag 9 Mei, waarin sprake is van de dienstmeid, die „s'nachts meer kon verdienen dan overlagen.”

Of van Zaterdag 28 Mei, waarin met vele details wordt beschreven het „Herdersuurtje” van een of anderen poen met zijn dienstmeid.

„Indien wij den Redacteur der *Javabode* hooren moraliseren over openbare zedelijkheid, wordt ons gevoel voor humor altijd levendig getroffen. Indien wij hem zien optreden als tuchtmeester, als voorlichter van het publiek, als man, die mee mag spreken, dan gevoelen wij eene stille, maar daarom niet minder ongeveinsde bewondering voor zijn durf en zijne vrijmoedigheid. Onbekommerd er over, of het rondzwaaiende wapen ook hem zelve kan kwetsen, hanteert hij het met aplomb, en de simiil-diamanten van den rooide slijpde fonkel en hel, terwijl de drager van het goedkoopje sieraad een hooge borst opzet.”

„Onze ouders zeiden steeds tegen ons: Jongen, zorg, dat er op je zelf niets aan te merken valt, niets, voordat je het waagt, andere lieden op hunne verkeerdheden te wijzen. Aan dezen regel hebben wij ons altijd gehouden.”

„Het zij hij” (de heer Kruseman) „nu de redactie van het *Bat. Nieuwsblad* bedoeld heeft, dan wel die van het *Nieuws van den Dag*, wij hebben bezwezen, dat zijn eigen blad niet dan onder gesloten couvert diende te worden gezonden, en zeker nimmer in de handen van jonge meisjes en vrouwen moest komen; wij hebben bovendien bezwezen, dat hij wel de laatste persoon is, die anderen de les mag lezen.”

Tot zoover de heer Wybrands. De scherpzinnige lezer zal zeker reeds begrepen hebben, dat hij, *Sinte Wybrands*, wel bevoegd is, anderen de les te lezen; immers, zooals hij zelf bescheiden constateert, zorgde hij er steeds met de meeste nauwgezetheid voor, dat er op hem niets aan te merken viel.

Daar zulke heiligen, naar ik verneem, zelfs in de Indische Journalistiek tot de zeldzame uitzonderingen behooren, is de heer Wybrands zelfs niet onmogelijk van alle Indische journalisten de eenig-bevoegde, om anderen op hunne fouten te wijzen.

Dat de *Javabode* de incarnatie van smerigheid is, staat thans natuurlijk vast. Wat de heer Hooyer van het *Bat. Nieuwsblad* betreft, wanneer die eens „mop” debiteert, is hij „gewoonlijk zoo jammerlijk flauw en lamzalig, dat *Asmodee* er zich voor zou schamen.” De „laaghartigheid” van „Ooiveaar uit den Haag”, staat nog „ver beneden het door *Argus* bereikte punt van perfidie” en van den redacteur der *Sorabai-Courant*, den heer mr. W. F. Schimmel, wordt in het blad van Sinte Wybrands geconstateerd (1), dat hij zelfs van bijzondere matiging blijk geeft, door (2) geen „smous” te zeggen, een woord dat in straatjongsmonden... en zielen bovendrijft en dus al gauw naar buiten komt.”

Aan den onpartijdigen lezer de beantwoording der vraag:

Wie aan den goeden naam der Indische Pers méer afbreuk heeft gedaan: „de Zondenbok B. B.” met zijne opmerkingen omtrent „zekere soort journalisten” of *Sinte Wybrands* met zijn pleidooi voor eigen braafheid, ten koste van de reputatie van collega's?

Ten slotte nog dit:

Eerst drie dagen geleden maakte ik, bij toeval, kennis met het *Nieuws van den Dag v. N.-I.* In mijn „Zondenbok B. B.” kon ik dus op den redacteur van dat blad of zijne medewerkers niet gedoeld hebben, waar ik het had over „zekere soort journalisten.”

De heer Wybrands beweert, dat ik laster, waar ik wijs op het eeuwige schimpen op en met steenen smijten naar de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur. Welnu het allereerste, dat mij van genoemd blad onder de oogen kwam, was de „Zaterdagische *Causerie*” van zijn medewerker *Diederik Baltzerdt*, in het nummer van 8 Augustus j.l. Daarin maakt de schrijver zich vroolijk over een — volgens de *Javabode* — onder de ambtenaren B. B. heerschende „broeiing” en een, volgens dat blad, van die zijde dreigende *werkstaking!* Niet die vroolijkheid neem ik den heer B. B. kwalijk; wel echter noem ik het ongeoorloofd schimpen, waar hij, op de ambtenaren B. B. doelende, spreekt van „de lieden met zilveren petten” — „galon-proletariërs” en van het „des te wilder worden” van den „B. B. tigger”, wanneer hij bloed heeft geproefd, het bloed van acht residenten.”

Ik kan mij voorstellen, dat menschen, die om de een of andere reden bijzonder den „pik” hebben op het B. B., over zulke geestigheden dagenlang de grootste

(1) n.l. in het nummer van 8 Augustus j.l.
(2) in een charge op den redacteur van het „Sorab. Handelsbl.”

ADVERTENTIËN.

Postzegelverzamelaars.

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.
Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 42.

MALEISCH.

LESSEN GEVRAAGD.

Offertes met prijsopgaaf onder No. 60 aan 't bureau van dit blad.

Magazijn „NEDERLAND”

SPUI hoek Spuistraat, Den Haag.

OPENING

VAN HET

NAJAARS- en WINTERSEIZOEN.

Men zie de etalage.

D. F. W. OTTERSBERG,
Firma HUMEL VAN RINGELSTEIN.
Noordeinde 5. Den Haag.
Interc. Telefoon No. 443.

Eenig adres van Reynvaan's Havana en Hollandsche Sigaren.
Grootste Collectie Manilla Sigaren.
Grootste Sorteering Sigaretten.
Export naar Oost- en West-Indië. Speciale blikverpakking.
Pajacombo Sigaretten en Sigaartjes.

AU CORSET GRACIEUX

VAN DUREN & COPPERS

DEN HAAG UTRECHT AMSTERDAM
Spuistraat 16a, Choorstraat 12, Leidschestraat 42.

CORSETS G. D.

(gedeponeerd merk)

Alleen bij ons verkrijgbaar.

Vraag bijzonder de Reclame-Corsetten

La Bruxelloise f 2.25. La Viennoise gebloemd f 2.75. La Parisienne gebloemd met 2 pr. jarretelles. f 3.90.

STENOGRAPHIE.
Onderwijs in de Nederlandsche, Fransche, Duitsche en Engelsche Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY”. Prijs f 36 per cursus.
Cath. W. ECK,
1e Schuytstraat 28, Den Haag.

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
Logies te bespreken
per maand, week en dag.

OVERHEMDEN

NAAR
MAAT.

Glöster
CHEMIST
HOOGSTRAAT 24/26, DEN HAAG

Allan & Co.
Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek.
Magazijnen ter Meubeleering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. Utrecht.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van Franjes, Em-
brasses en Agrementen in solide quali-
teit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloeak,
Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings,
Bombaj's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava,
Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertreffbaar).

C. NELCK,

Van Merlenstraat 55, — 's-Gravenhage.

LEVERT EN REPAREERT ALLE

Salon- en Eetkamer-ameublementen,

Tapijten, Gordijnstoffen,

SALONVERSIERINGEN.

Linoleums, Zeilen, Loopers, Matten, Enz. Enz.

Concurrentie Onmogelijk.

Zie de Etalage.

Koopen of verkoopen, huren en verhuren

van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

FALKENBURG en Co.

Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.

DENNENWEG 64, — 's-Gravenhage.

Toezending Woninggids gratis.

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN ter beschikking van belangstellenden.

Indië. — St. Nicolaas.

Wij berichten de ontvangst van eene fijne collectie
Luxe-Artikelen en Speelgoederen,
Geschikt voor Indië.

Verpakking geschiedt gratis onder garantie van gave overkomst.

Trading Co. Late PERRY & Co.,

Den Haag, Hoogstraat 6.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeling 's-Gravenhage.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, de Perponcherstraat n°. 93.

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.	Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.	Vier Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indië gaan.
Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.	Drie Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
Een bekwame linnennaaster.	Twee Dames zoeken plaatsing als Steno-graaf, ook voor les geven.
Drie jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.	Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonden gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.
Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.	Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.	Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
Vier Dames voor pianolessen.	Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.	Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).	Een Dame voor administratieve betrekking.
Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).	Drie jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
Eene Dame voor Zanglessen.	Een geg. Conducteur der art. O.-I., met uitstekende aanbevelingen, voor admin betrekking, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.
Twee gep. of, reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.	Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.
Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.	
Een gehuwd geg. Ind. ond. of, voor huishouder, concierge of iets dergelijks.	

De 's-Gravenhaagse Boek- en Handeldrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani,

Het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
DE KATOENBAAL
NOORDEINDE 15-17A
ALLE MOGELIJKE CORSETTEN
welke geadverteneerd worden zijn in bovengenoemde magazijnen voorradig.
Atelier tot het op maat maken, herstellen en wasschen der Corsetten.
Voorradig Dr. LAHMANN'S ondergoederen.
ZUIVER WOLLEN ONDERKLEEDING,
Fabrikant W. JANSEN,
uit de fabriek van SCHILL-ENGBERTS & SCHOLTEN te Almelo.

Zaterdag 26 September

GEOPEND

het NIEUWE MEUBELMAGAZIJN

Piet Heinstraat 67.

J. VAN DEN BOSCH.

PELTERIEN.

KOUSENBRUIJRIJ.

... hebben; ik acht het zelfs niet ondenkbaar, dat dergelijke „onbetaalbare moppen” het getal abonné's van het „Nieuws” aanmerkelijk doen toenemen (de clown toch is overal nogal gewild), maar de heer Baltzerdt neme, die „moppen” debiteerende, niet het air aan van een Priester der Waarheid.
Zeker, men mag z'n medemensch wel eens „in 't opje” nemen, maar flauw wordt de clown, wanneer hij te vaak op hetzelfde aambeeld slaat, z'n krachten te veel beproeft op één en denzelfden zondenbok.
En erger dan flauw is de heer D. B., waar hij vraagt:

„Hoeveel soldaten heeft de Regeering? Is zij er op voorbereid, onmiddellijk in den dienst te voorzien? Kan men niet reeds nu eene controleurs-brigade vormen uit brave gegageerde onderofficieren, die op het oogmerk, dat de staking uitbrekt, bereid zullen zijn *De Pet*, het symbool des Gezags, door de gistende ambtenaren lichtzinniglijk afgezet, op hunne *plichtgetreue* kruinen rond te dragen?”

Kijk, ik kan mij voorstellen, dat men om de een of andere reden, misschien wel om een geheel samenstel van redenen, *De Pet* of *De Pajoeng* een fellen maat toedraagt.

Haar is menschelijk, dus vergeeflijk, maar even onredelijk als de bestuursambtenaar is, die z'n positie niet om z'n wrok jegens bijzondere personen te waken, even misdadig is de journalist, die misbruik maakt van „de Macht van het Woord”, hem *eveneens* „door het toeval” geschenken.

Intusschen moet ik toegeven, dat het „Nieuws” niet *enzijdig* is: zoowat een ieder krijgt daarin „er van langs”; tevredeheidsbetuigingen schijnt het maar zelden uit te deelen.

In evenbedoelde „Zaterdagse Causeur” wordt behandeld de den lezers natuurlijk reeds bekende penstrijd over door de *Javabode* beweerde „kleinzielige vitterijen” van de Algemeene Rekenkamer, tusschen den redacteur van dat blad en het lid dier kamer Jhr. W. H. W. de Kock.

Op een sommatie van dezen hoofdamtenaar om berichten te leveren, had de *Javabode* hoffelijk geantwoord:

„Wanneer een Koninklijk ambtenaar, als de heer Jhr. W. H. W. de Kock is, den redacteur van een dagblad de eer aandooft, aandacht te schenken aan een door hem gemaakte opmerking, heeft hij recht op een ernstig bescheid.”

Dat de heer D. B. in deze hoffelijkheid aanleiding vond, den heer Kruseman „in 't oetje” te nemen, kan er nog door, maar ik vind er iets . . . onbeschrijfelijk, iets . . . straatbonbonachtigs in, dat hij den heer D. Kock vergelijkt met een *anderen* „Koninklijken ambtenaar”, die hem, „heel wat tientallen jaren geleden” eveneens „de eer” had aangeaan, aandacht te schenken aan een door hem gemaakte opmerking.

De Koninklijke ambtenaar was: een brigadier van de Rijksveldwacht, die hem nazat omdat hij met steenen gegooid had naar een kalf in de weide, en hij hem, brigadier, had uitgescholden voor „lamme klabbak”. Die brigadier dus rende hem achterna en, zoo schrijft de heer D. B.:

„Ik kan mij nog heel goed de zelfvoldoening herinneren, waarmee ik bemerkte, dat een Koninklijk Ambtenaar notitie van mijne opmerkingen nam, om te begrijpen, hoe trotsch de heer Kruseman op dit oogmerk wel moet zijn.
En dan een jonkheer! De „achtbare kringens”, waarmee de Redacteur der *Javabode* wel eens geurde, bestaan dus niet enkel in zijne verbeelding! Men neemt notitie van hem, zelfs onder Jonkheeren! . . .”

Men kan, dunkt mij, adel van ziel verre verheven achten boven adel van bloed, zonder over het laatste zoo kwetsend-nonchalant te spreken, als de heer Baltzerdt doet.
Is er in het overerven van een adellijk blaazen zonder meer geen verdienste, onedel is het, zonder aanleiding te spotten met zoo'n blaazen.

P. F. ABELL.
contr. B. B. met verlof.

Van vreemde Koloniën.

Congo-Staat. De regeering dezer thans nog soevereine belgische kolonie heeft, zooals men weet, John Bull onlangs gediend van bericht op diens fameuze nota van den 3en Augustus l.l. Het is ons niet mogelijk om het waardig protest tegen de, door bezocht ingegeven, met een vernisje van humaniteit rechtvaardigheid belegde bemoeiing der engelsche *World-be* philantropen in zijn geheel weer te geven en we moeten ons bepalen tot het doen van enkele losse grepen uit het nieuwe verweerschrift van het bestuur van den soevereinen Congo-staat, dat elke inneging van derden in alle aangelegenheden, die het eigen beheer raken, als op geen enkelen rechtsgrond gebaseerd, van zich wijzend, de samenstellers der nota van den 3en Augustus l.l. toch nog een antwoord moest waardig keuren, hetwelk echter op pooten stond.
Er wordt gewezen op het feit, dat de aanvallen op den Congo-staat en zijn beheer dagteekenen van het oogenblik, waarop de pogingen, om van het land iets te maken, vruchten begonnen te dragen, toen de waarde van den uitvoer van 10 miljoen franken in 1895 tot 50 miljoen in 1902 steeg, een feit dat de duidelijkste spreker nu zij, die zich in de, tegen den Congo-staat gevoerde campagne als woordvoerders opwierpen, niet konden voorkomen hun ware bedoelingen te verraden, door de verdeling van het gebied van den Congo-staat op den voorgrond te stellen.
In de nota van den 3en Augustus l.l. worden het bestuur van den Congo-staat tal van beweerde gevallen van wredeheid tegenover inboorlingen verweeten met de toevoeging evenwel, dat het „Zijner Britsche Majesté's regeering” niet volkomen bekend is, in hoeverre de beschuldigingen waar zijn.” Dit voorbehoud was zeker wel geboden, waar b. v. ten bewijze, dat in den

Congo-staat de slavernij van regeeringswege zou worden gehandhaafd, werd beweerd, dat men drie waggons gevuld met slaven, van wie een twaalfal in ketenen geslagen, door soldaten werden bewaakt, van Leopoldville naar Matadi zou hebben zien gaan. Het blijkt nu, dat het zoogenaamde slaven-transport voor het meerendeel uit miliciens bestond, die naar het kamp van den Beneden-Congo werden gedirigeerd, terwijl de in ketens geslagen lieden misdadigers waren, die hun straf in de centrale gevangenis te Boma moesten uitzitten en onder militair geleide daarheen op weg waren.

Zoo nu en dan geeft het antwoord van den Congo-staat een weinig vleidend kiekje op een of andere engelsche kolonie; zoo waar het, aan de hand van een engelsch publicist, er aan herinnert, dat tusschen Juli 1894 en Februari 1896 in Sierra Leone niet minder dan 62 veroordeelingen van dienaren der openbare macht, wegens het geeselen, plunderen en mishandelen van inboorlingen hadden plaats gehad, terwijl daarbij toegevoegd werd, dat de meeste gevallen van dien aard ongestraft bleven.

Tegenover de bewering, dat de inboorlingen, wat bestuur en algemeen belang aangaat, geheel aan zich zelf werden overgelaten, stelt de regeering van den Congo-staat het, reeds in 1898 uitgesproken oordeel van den engelschen consul Pickersgill, die toenmaals den Congo-staat te goed schreef: beperking van den handel in spiritualiën; bevordering van de rust en vrede in zijn gebied; verzekering der veiligheid in het land; vermindering van het kannibalisme en van den slavenhandel; bevordering van het inlandsch onderwijs en zoo meer. Sedert heeft men in den Congo-staat niet stil gezeten en vielen nog vele verbeteringen in het belang der inboorlingen op te merken.

„De inboorling”, schreef de heer Pickersgill evenwel reeds in 1898, „is beter gehuisvest, gekleed en gevoed; hij vervangt zijne hutten door woningen, die meer weerstand bieden tegen wind en regen en beter voldoen aan de eischen der hygiëne; werkplaatsen openen zich voor hem, waar hij ambachten kan leeren als die van smid, timmerman en metselaar; hij breidt zijn aanplant uit en tracht daarbij zijn voordeel te doen met hetgeen de blanke op het gebied van rationeele bebouwing van het land hem kan leeren; geneeskundige hulp is hem verzekerd en hij kan zijn kinderen hetzij naar de scholen van den staat, hetzij naar die der zendingen sturen.”

Wat het verwijt aangaat, dat de vrijheid van den handel in het belgisch Congo-gebied zou worden belemmerd, wordt opgemerkt, dat in de engelsche nota begripsverwarring heerscht tusschen handel en de beschikking van den eigenaar over de voortbrengselen zijner bezittingen. De inboorling, die den oogst inzamelt voor rekening van den eigenaar van woeste gronden, wordt daardoor geen eigenaar van het product, evenmin als de mijnwerker de vrije beschikking heeft over de voortbrengselen der mijn. In de engelsche nota wordt het recht erkend van den staat om domeingronden uit te geven en toegegeven, dat de inboorling geen aanspraak kan maken op voortbrengselen van die gronden, maar onder voorbehoud, dat deze werkelijk in bezit genomen en in exploitatie gebracht zijn, waarmee b. v. den inboorling het recht zou worden gegeven om op de uitgebreide concessiën der „Sud-Kamerun Gesellschaft”, van de „Spoorwegmaatschappij van den Beneden-Congo” of van de „Italian Colonial Trading Company” naar eigen goedvinden huis te houden, omdat die maatschappijen de haar verleende concessiën nog niet ten volle in exploitatie hebben gebracht, en zoodoende de doodsklok zou worden geluid voor die groote instellingen, welker nut zeker te betwisten valt, maar die, eenmaal in het leven geroepen, evenzeer recht hebben op bescherming van den staat, als voor den inboorling ten opzichte van zijn eigendom moet worden bedongen. R. C.)

De politiek van den staat heeft den handel niet gedood, zooals beweerd wordt, maar dien in het leven geroepen. Terwijl vóór 1887 nog slechts een hoeveelheid van 30 tonnen caoutchouc werd uitgevoerd, kunnen nu jaarlijks 5000 tonnen caoutchouc op de markt worden gebracht. Het is de staat, die na op zijne kosten dezen handel in het leven te hebben geroepen, zorgvuldig de bron bewaart door aanplantingen en herbeplantingen. Liet men zoodaer de engelsche nota schijnt te willen, den inboorling nu zijn gang gaan, dan zou zulks uitloopen op roofbouw (ten bate van een aantal avonturiers of, handlangers van groote kapitalisten) en de vernietiging van een, met veel zorg in het leven geroepen cultuur.

De Congo-staat en zijne politiek hebben in Duitschland een verdediger gevonden in den persoon van den, in de koloniale litteratuur welbekenden Karl von Stengel. Wel is waar bestrijdt deze, evenmin als de regeering van dien staat zelve, dat er in het uitgestrekte Congo-gebied misstanden bestaan, maar schrijver vindt evenals wij, den oorsprong der aanvallen op dien staat niet zoo heel zuiver en ontzegt den mogendheden het recht, zich te mengen in binnenlandsche aangelegenheden van een soevereinen staat, in het bijzonder wat het bodemvraagstuk betreft. Von Stengel waarschuwt zijn landgenooten zich niet al te zeer door het engelsch gehits op te laten zweepen, en niet ten slotte, hoogst onnoedig, voor Engeland de kastanjes uit het vuur te halen.

De *Deutsche Kolonial Zeitung*, het orgaan van de deutsche koloniale vereeniging en haar menschlievende voorzitter, hertog Johann Albrecht van Mecklenburg, gaat intusschen nog voort met steenen aan te dragen, waarmee straks misschien getracht zal worden de glazen van den Congo-staat in te gooien. Zoo drukt het blad in zijn laatste nummer in vette letters af, dat nu 1600 tonnen caoutchouc uit het Tanganyika-gebied naar de westkust van Afrika gezonden worden, die anders hun weg naar de Oostkust en het deutsche gebied zouden hebben gevonden. Het blad vergeet evenwel mede te deelen, dat zulk een verleggen van den stroom naar eene zijde, waar de verkeerswegen zoo primitief zijn als in Duitsch Oost-Afrika nog het geval is, slechts mogelijk zou wezen door zich door helerij in het bezit der domein-producten te stellen, waartegen begrijpelijkerwijze de Congo-staat zijn maatregelen heeft getroffen.

Inlandsche geneeskundigen in Indo-China. Bij besluit van den luitenant-gouverneur van Cochinchina is de oprichting bevolen van een practische school voor inlandsche geneeskundigen, welke dienen moet inlandsche ziekenverplegers en *ba-mu* of vroedvrouwen te vormen.

De geneeskundige school wordt aan het Choquan-hospitaal verbonden. Den, van de school afkomstigen jongen lieden wordt een aanvangs-tractement van 15 heele piasters of zoo ongeveer 15 gulden 's maands toegelegd, dat tot 40 piasters 's maands, gelijkstaande met het tractement van een inlandsch secretaris-titulair der 1e klasse, kan worden opgevoerd.

De afdeling voor opleiding van vroedvrouwen wordt toegevoegd aan het gesticht voor kraamvrouwen te Cholon, waar een loods zal worden bijgebouwd voor

de leerlingen, die allen aan het internaat zullen worden onderworpen.

De, door de nieuwe instelling te vormen inlandsche ziekenverplegers en *ba-mu* zijn niet bestemd om de fransche geneesheeren en vroedvrouwen te vervangen, maar om onder hun toezicht op te treden als hunne helpers.

Men hoopt het in Cochinchina daarheen te leiden dat in elke districts-hoofdplaats een hospitaal of een, door een europeesch geneesheer voorgestane ambulance aanwezig zij, waaraan dan inlandsche ziekenverplegers en *ba-mu* zouden moeten zijn toegevoegd.

Hulp van inboorlingen bij epidemieën. — Te Hongkong, waar talkenmale groote verwoestingen door de pest worden aangericht, heeft de gouverneur, sir Henry Blake, zich genoodzaakt gezien om een beroep te doen op de medewerking der chineseesche ingezetenen ter bestrijding der gevreesde ziekte. Onder het chineseesche element moest men van de, door de geneeskundige autoriteiten voorgeschreven en doorgevoerde maatregelen heelemaal niets weten. De bevolking bood lijdelijk weerstand aan die voorschriften door, in plaats van gevallen van de ziekte aan te geven, de lijken op de straat of op de hellingen van den heuvel neer te leggen. Sir Henry Blake besloot toen een proef te nemen met de medewerking der Chineezzen zelf. Hij koos daartoe een stratenblok uit in de, het meest door pest bezochte wijk, waar ongeveer 7700 menschen wonen. Hij riep de luitjes van dat blok bijeen, hield hun de noodzakelijkheid voor van persoonlijke reinheid en de vernietiging van het ongedierte in hunne huizen, en beloofde hun, dat zij bij tijdige kennisgeving in den eigen familiekring, hetzij door europeesche, hetzij door chineseesche geneesheeren; naar eigen verkiezing, zouden worden behandeld. Er werd voor waschhuizen gezorgd en een *kai-fong* of inlandsch comité ingesteld, dat zich belaste met het toezicht op de reiniging der huizen en de aangifte van ziektegevallen. Toen sir Henry Blake drie maanden later het district weer aan de geneeskundige autoriteiten overgaf, kon hij met den meesten lof gewagen van den, van chineseesche zijde ondervonden steun, die veel ten goede had uitgewerkt.

Fransch-Guyana. Den Sen dezer werd uit Cayenne, via Paramaribo, het volgende geseind:

„Ambtenaren en gendarmes, uitgezonden om maraudeurs te verdrijven uit de streek, gelegen tusschen de Maroni en de Mana, zijn aangevallen door 150 met geweren en sabels bewapende maraudeurs. De gendarmes, geslagen, licht gewond en met den dood bedreigd, zagen zich genoodzaakt te vluchten om een algemeene moordpartij te vermijden. De procureur-generaal heeft om versterking der troepenmacht gevraagd, daar het aantal troepen in de kolonie te gering is, om met succes tegen de maraudeurs op te treden. De gouverneur heeft den minister getelegrafeerd, dat de toestand hoogst ernstig is en alle plaacs worden bedreigd.”

De *Dépêche Coloniale* teekent naar aanleiding van dit bericht aan, dat reeds herhaaldelijk in Guyana geklaagd is over de roofverijen in verschillende deelen der kolonie. Daar tot nu toe geen afdoende maatregelen werden getroffen, om daaraan een einde te maken, is de overmoed der slechte elementen met den dag grooter geworden, totdat nu de eigenaars der plaacs, die langs regelmatig weg hunne concessiën verkregen, waarvoor zij aan het koloniaal budget hunne bijdragen leveren evenals van het door hen verkregen product, hunne installatiën in gevaar zijn gebracht, steeds minder goud uit hunne concessiën trekken, tengevolge van aanhoudende diefstallen en de, in de ondernemingen gestoken kapitalen gevaar loopen te loor te gaan.

Zonder nu onzerzijds de alarmklok te luiden, meenen wij de aandacht te moeten vestigen op het bestaan eener groote buitenlandse maatschappij, de parijische „Compagnie des mines d'or” in het onmiddellijk aan Fransch Guyana grenzende Lawa-gebied.

Men kan er zich van verzekerd houden, dat de fransche regeering, die langen tijd, evenals het opperbestuur in Nederland, zich weinig liet gelegen liggen aan het binnenland der kolonie in Zuid-Amerika, nu door de vrij krachtige koloniale partij gedwongen, er toe zal overgaan om een einde te maken aan den toestand, die voor de goudindustrie in Fransch-Guyana onhoudbaar geworden is. Men zal de maraudeurs verjagen, die dan evenwel een goed heenkomen zullen zoeken en vinden op nederlandsch grondgebied, waar, in die buurt, zoo goed als geen politiemacht gevonden wordt om het gespuis te keeren.

Het beste ware, dunkt ons, een gecombineerde fransch-nederlandsche actie, elk op eigen territoir, om eens en voor goed opruiming te houden onder het boevenpak, dat niet alleen Fransch-Guyana maar blijkens herhaalde klachten in een surinaamsch blad, als b. v. *Onze West*, ook Suriname onveilig maakt.

Nu is de oorsprong van dit euvel misschien wel hoofdzakelijk te zoeken in het bestaan in Fransch-Guyana van vestigingen van gedepoorteerden, wier aantal den 31en December 1902: 2720, w. o. 242 vrouwen, bedroeg, en die wel eens aan het waakzaam oog der wachters weten te ontsnappen, maar, indien de fransche regeering er thans toe overgaat, om den boekaniërs van Guyana het verblijf in het achterland van Cayenne onmogelijk te maken, dan is het slechts een maatregel van zelfbehoud, zoo onzerzijds maatregelen worden getroffen, om te beletten, dat toevoer van ongewenschte elementen de toekomst, die zich nu voor Suriname zoo mooi laat aanzien, in de waagschaal stelt.

De spoorweg Sekondi-Koemassi ter engelsche Goudkust is voltooid en de eerste trein voor Koemassi is onlangs die plaats binnengestoomd. De afstand tusschen beide genoemde plaacs bedraagt ongeveer 290 kilometers. Met den bouw werd in 1898 begonnen, maar de eerste sectie, ter lengte van ongeveer 64 kilometers, en gaande tot Tarkwa werd eerst in 1901 voltooid. Behalve aan gebrek aan arbeiders moest de langzaamheid, waarmee de werkzaamheden vorderden, worden toegeschreven aan ziekten onder het europeesch personeel, en den Asjanti-oorlog, om niet te spreken van den tijd, dien het aanleggen van een haven te Sekondi voor de ontschepping van het materieel eischte.

Van Tarkwa naar Koemassi vloten de werkzaamheden voor den aanleg beter en de 230 kilometers dezer sectie werden in 27 maanden tijds voltooid. Over het geheel waren weinig kunstwerken voor den aanleg noodig. De voornaamste hindernissen waren de ondoordringbaarheid van het woud en het geringe aantal bruikbare werkkrachten. De lijn werd in kleine gedeelten verdeeld, met welker aanleg soms een enkele familie werd belast, en 18000 inboorlingen van Lagos

werden voor den aanleg gebezigd. De leiding was natuurlijk aan engelsche ingenieurs toevertrouwd, die met het oog op het klimaat slechts 8 maanden in één jaar in de kolonie werkzaam waren en dan volgens contract recht hadden op een verlof van 4 maanden. Een andere moeilijkheid lag in het vinden van ballast, die de inboorlingen genoodzaakt waren van heel ver te halen.

De lijn heeft slechts enkel spoor en een breedte van 1.067 meter. Tusschen Sekondi en Koemassi bestaan 16 hulpstations en de afstand wordt in 18 uren tijds met een snelheid van ongeveer 16 kilometers in het uur (geen bliksemsnelheid dus) afgelegd. De kosten hebben onstreeks 19 miljoen gulden bedragen, welke som voor rekening der kolonie komt. Behalve deze lijn, die de goudmijnen van Tarkwa, Obuassi en Akrokerrri bedient, zijn hulplijnen ontworpen ten behoeve van de mijnen van Prestea en Princitu.

Buitenlandsche zending. Kapitein d'Ollone, die het stroomgebied van de Cavally aan de Ivoorkust onderzocht, is nu door den franschen minister van onderwijs belast met een zending in Oost-Azië. Hij zal een bezoek brengen aan Engelsch Indië, Java, Indo-China, Japan en Korea.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercur. 13 October 1903. No. 41.

De Munthervormingen in Azië. Britsch-Indië, Straits-Settlements, Siam en Philippijnen. — Eenige gegevens betreffende de industrie in Engeland. — De tocht van controleur Kok naar de Batoe Bahraastreek en het Toba Meer. — Spoor- en tramwegontvangsten. — Inschrijvingen. — Nieuwe Maatschappijen. — Kleine Mededeelingen, enz. Bijvoegsel: Samenstelling van Indische voedingsmiddelen naar onderzoekingen van het Koloniaal Museum te Haarlem onder leiding van Dr. M. Greshoff verricht door R. A. Weerman. Ned. West-Indië (Suriname) I.

Het Nederlandsche Zeewezen. October 1903.

H. T. Hoven: Iets over de opneming van Straat Makasser (met afbeeldingen). — Kolonien: Suikerpremie, renteloos voorschot en de maildienst naar Poeloe Weh (met kaartje).

De Militaire Gids. 10e afl. (Oct.) 1903.

Redacteur: Luitenant-Generaal J. B. van Heutsz. — Een nuttige maatregel in Atjeh en de waarde van Inl. militairen.

Tijdschrift voor het Binnenl. Bestuur. September 1903.

Eerste jaarverslag van de hulp-, spaar- en landbouw-credietbank te Poerbolingo. — C. F. Feith: Inlandsch landbouw-onderwijs of landbouw-dwang. Met Naschrift. — Th. L. Bogaardt: Buitenlandsch verlof aan inlandsche ambtenaren. — W. G. Leembruggen: Gewestelijke inspecteurs. — C. J. Hasselman: Onthouding van bestuursbemoedigen in landbouwaangelegenheden. — Uit het verslag der Waters- en voedingsnood-commissie in de residentie Semarang (slot). — Berichten en mededeelingen van de Ned.-Indische Vereeniging „Oost en West”. — Varia: Memoriën van overgave. — Droge padi-cultuur en droge kweekbedden. — Recruteering van a. s. Indische ambtenaren.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	23 Oct.	6 Nov.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	16 "	30 Oct.	11.30 's av.
Genua, Nederland,	20 "	3 Nov.	9.15 's av.

(Suppletore verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,	27 Oct.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	17 Oct.	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	23 Oct.	6 Nov. 1.—mid.
Napels, Duits. dienst,	26 Oct.	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletore verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletore verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire, Fr.,	8 Nov.	8 Dec.	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	28 Oct.		11.20 's av.
Southampton, Eng.,	27 "		11.30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek, Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7.20 's av. Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av. Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

HUISBEWAARDERS

gezocht man en vrouw zonder kinderen. Brieven met de noodige inlichtingen en referentiën, aan de Uitgevers van het *Koloniaal Weekblad*, Haagpoort 4, onder de letter H.

ADVERTENTIEN.

P. Happel Jr.
 CUISINIER.
 v. Kinsbergenstraat 85d,
 DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
 Koude en warme Schotels.

GEVESTIGD:
J. M. KLINKHAMER,
 Tandarts,
 L. v. Meerdervoort 132,
 bij de Van Diemenstraat.

Simplex Rijwielen.
 Gramophones.
 Sport-Artikelen.
 Sport-Kleding.
 FRANS ERNST,
 Buitenhof 1, 's-Hage.

 Corsmit Brosseis & C.
 Meubelfabrikant
 DEN HAAG.

Compleete Meubilerij,
 benevens verhuur van Meubilair.
 Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
 » Bovenhuis » » 20.—
 » geheel huis » » 40.—
 Bijzondere conditiën voor repatriëerenden.

18, WAGENSTRAAT 18.

AMBALOHOUT.

Van dit zoo fraaie meubelhout van
 Bangka, zijn uit de hand **TE KOOP:**
 Prachtige Kasten,
 Ronde Tafels,
 Een Tafel met Inlegbladen,
 Kleine Tafels, enz. enz.

Te zien en te bevragen:
Paul Krugerlaan No. 70
 iederen DONDERDAG, ZATERDAG
 en DINSDAG van 11 tot 2 ure.

 KON. NED. STOOMVERWERIJ
 Oppericht 1864.
J. HOEVELS.
 ROTTERDAM.
 CHEMISCHE WASSCHERIJ.
 Franco, retour.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
 W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
 B. STRAUB, Frederikstraat 10, " "
 VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

G I D S
 VOOR
Repatriëerenden,
 Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
 „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande
 hotels gratis aan de repatriëerenden
 aangeboden:
 Hôtel des Indes, Batavia.
 Grand Hôtel „Java” „
 Hôtel „Ort” „
 „ Du Pavillon, Samarang.
 „ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
 „ Simpang, Soerabaja.
 Vraag prospectussen voor
 advertentiën.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
 Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

Nederlandsch Wapenmagazijn
 voorheen S. DE JAGER,
 HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
 's GRAVENHAGE, Spui 12.
 Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

SIEGEL-PIANINO.

Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandse autoriteiten, Musici en Technici.
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
 Muziek-Instrumenten,
 voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

HEINEKEN'S
 (Oudste) Glazenwasscherij
 Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
 Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
 Telefoonnummer 2478.
 Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
 Utrecht, Potterstraat 20.
 Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

F. H. BOTHE,
 21, Veenestraat -- Den Haag.
 SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
 Nouveautés voor elk seizoen.
 STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIKKEPRIJZEN.

Chaussures Françaises et Americaines
A. Kogels & Zoon,
 56. Prinsstraat 56. — 's-Gravenhage,
Nouveautés
 VOOR
HERFST- en WINTERSEIZOEN.

 Magazijn van Muziekinstrumenten.
GEBR. KOK (Gevestigd sedert 1848)
 's-GRAVENHAGE, Gortstraat 17. AMSTERDAM, St. Janstraat 31.
 Speciale inrichting voor het repareren
 van alle soorten Strijkinstrumenten.
 Snaren, Strijkstokken, Étuis, enz. enz.
 Specialiteit in Strijkstokken:
 A. VIGNERON à Paris en RICH, WEICHOOLD Dresden.

OOST en WEST.
 RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.
 Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.
 Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.
 Toegang voor leden der Vereniging en geïntroduceerden.
 Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajoer of kerry, één vleeschgerecht en één
 sambal (plat du jour) / 0.80.
 Diné / 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

STAAT
 voor aanvraag van **VERLOFSTRACTEMENT**
 VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
 Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
Prijs 2½ cent.

G. VAN DER HARST,
 Firma A. KNOESTER.
 Roggeveenstraat hoek Prins Hendrikstraat,
 Vischmarkt, Den Haag, Telefoon 2548.

Nieuwe Holl.
 Zoutevisch, Stokvisch, Lengvisch,
 Stoof-, Kook- en Bakpaling, Baars.
 Alle versche Zeevisch.
Groote Zeeuwche Oesters.

J. A. DE GRUIJTER,
 Obrechtstraat 196, hoek Reinkenstraat, Den Haag.
GROOTE SORTEERING
 Vulkachels, Insluithaarden, Calorifers,
 Salamander Kachels, Gashaarden en Kachels en
 Tegelkachelpaten.

C. HOYNG,
 Den Haag. — Utrecht.
 Geïllustreerde Prijscuranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,
 speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

INSTITUUT VOOR
Tandheelkunde en Tandtechniek
J. DUVAL, Tandarts. JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
 Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.
 Telefoonnummer 1086.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
 in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Ardjoeno	1903	1903	1903	1903	1903
Goentoe	31 Oct.	12 Nov.	17 Nov.	7 Dec.	9 Dec.
Merapi	14 Nov	26 "	1 Dec.	21 "	23 "
Gedé	28 "	10 Dec.	15 "	1904	1904
Ongaran	12 Dec.	24 "	29 "	4 Jan.	6 Jan.
Sindoro *	26 "	7 Jan.	12 Jan.	18 "	20 "
Salak	9 Jan.	21 "	26 "	1904	1904
Lawoe	23 "	4 Febr.	9 Febr.	14 Febr.	16 "
	6 Febr.	18 Febr.	23 "	28 "	30 "

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
 De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**
 De Agenten: **Eijkenslyters & Tromp, Anna Paulownastraat 1 d, 's-Hage.**

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.
 Fabricceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
 Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerkers.
 Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
 CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.
 WONDEROLIE-PASTILLES }
 INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHÉ AANVOER.
LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.
 Zie aanbevelingen Nederl. Roodé Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg,
 Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.
 Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
 Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.